

КІэлэпІу анахь дэгъур къэнэфагъ

Адыгеим ианыхь КІэлэпІу дэгъур къызыщылъэгъогъэ зэнэкъокъоу Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ зэхыщэгъэм зэфэхьысыжхэр фашІыгъэх.

КІэлэпІу ІыгыпІэхэм ашылажхэрэм ялэлэсэныгъэ къыхэгъэщыгъэныр, ящыкІэгъэ амалхэр ягъэгъотыгъэнхэр, КІэлэпІу сэнэхьатим имэхьанэ къэлэтыгъэныр ыкІи ІофшІа-кІэу аІэкІэлъымкІэ зэхъожьынхэр ары пшгъэрылъэу зэхъако-хэм зыфагъэуцуужыгъэр.

Іоныгъом и 12-м къыщегъэ-жыгъэу муниципальнэ гъэпсы-кІэ зилэ районхэм ыкІи къалэ-хэм ащызэхъагъэ зэнэкъо-къум нэгырэ 40 хэлэжыгъ, ащ текІоныгъэ къыщыдзызыхыгъэ нэгырэ 13-р ары Мыекъуапэ къырагъэблэгъагъэр. Мы илэ-сым КІэлэпІу къодыгъэхэр арэп зэнэкъокъум хэлэжыгъэхэр, психологхэми, музыкэмкІэ, спортымкІэ КІэлэпІу ІыгыпІэхэм ашылажхэрэми зауш-тын амал ялагъ.

Тхьэмафэм къыклоцІ КІэлэ-пІу ІыгыпІэхэм Іоф ащы-зышІэхэрэр зэнэкъокъугъэх. Ахэр ушэтыпІэ мыпсынІэхэм арагъэуцуагъэхэми, гъэшІэгъо-нэу, узылэпашэу къэгъэлъэгъон-хэр агъэпсыгъэх.

Зэнэкъокъум иапэрэ едзыгъо нэлуасэ щызэфэхьугъэх, Іоф-шІэнкІэ шІуагъэ къэзыхырэ Іофыгъоу зшІуахыхэрэр къы-щыраІотыкІыгъэх. ІофшІэкІэ амалэу аІэкІэлъымкІэ зэдэгъ-щагъэх.

ЯтІонэрэ едзыгъор КІэлэпІу

кІу ІыгыпІэу N 57-м щы-кІуагъ. Сабыххэу ащ шаІыгъ-хэр ягъусэхэу яІофшІэн зеха-щагъ. АпэрашІэу, яІофшІэнкІэ Іэлэсэныгъэу ахэлъыр къызы-фагъэфедэзэ, КІэлэпІу ІыгыпІэхэм нэ-Іуасэ зафашІыгъ, егъашІи ахэ-тыгъэхэм фэдэхэу зэзэгъыгъэх. Нэужым КІэлэпІу ІыгыпІэхэм ягуп-

рэр языгъэхыхэрэм КІэлэпІу-кІуагъэм яшІэныгъэхэм ахагъэ-хьоным ыкІи апкышгъол гъэ-пытэгъэным афэшІ къызфагъэ-федэрэ амалхэр, шІыкІэхэр къагъэлъэгъуагъэх. КІэлэпІу-кІу ІыгыпІэхэм Іоф ащызы-шІэнэу зызыгъэхьабырэр сту-дентхэм сабыххэм афэдэу КІэ-лэпІуагъэм къаІорэр агъэцкІагъ ыкІи зэнэкъокъум къекІолІа-гъэхэм къагъэлъэгъуагъэхэр ашІогъэшІэгъоныгъэх, ежхэми къызфагъэфедэнэу агъэнэфагъэх.

Зэнэкъокъур Іэнэ хьурае-кІэ зэфашІыжыгъ. Къэра-лыгъо шапхъэхэр ежъ яІофшІэнкІэ къызэрэзыфагъэ-федэрэр,

шысэ хэзыгъэхьорэ, абзэ зы-къутэрэ Іофтхьабзэхэр афызэ-хашагъэх. Сабыххэм Іоф зра-дашІэрэр, шІэныгъэ екІолІагъэу аІэкІэлъхэр къызэрэзыфагъэ-федэхэрэр жорим хэхэм зэра-гъэшпагъэх. ТекІоныгъэ къы-дзызыхыгъэ нэгырипшІыр ары «Мастер-классым» къекІолІа-гъэр. Адыгэ КІэлэпІуагъэ кол-леджэу Андырхъое Хъусенэ ыцІэ зыхырэм ия 4-рэ курс ис-студентхэр ары КІэлэпІуагъэм Іоф зыдашІагъэхэр. КІэлэпІуагъэм, пси-хологхэм, музыкэр, физкульту-

ащ шІуагъэу ыкІи къыныгъоу къыздыхыхэрэр къыраІоты-кІыгъэх.

КІэлэпІуагъэм яІофшІагъэ зэрэ-баим ыкІи зэрэгъэшІэгъоным жорим уасэ фишІыгъ. «Адыге-им ианыхь КІэлэпІу дэгъу» зы-фиІорэ цІэр зыфагъэшъоша-гъэр станицэу Джаджэ дэт КІэ-лэпІуагъэ ІыгыпІэу N 2-м щы-лэжхэр КІэлэпІуагъэ Ирина Бара-новар ары. Джа КІэлэпІуагъэ ІыгыпІэу дэдэм ипсихологэу Виктория Рычковамрэ зиамал-хэмкІэ адрэ сабыххэм аІэмы-хьэхэрэр зыщаІыгъ я 18-рэ КІэ-лэпІуагъэ ІыгыпІэу къалэу Мыекъуапэ дэтым иКІэлэпІуагъэ Дэрбэ Ольгэрэ лауреат хъу-гъэх. Мыхэм гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ Министер-ствэм ыгъэнэфэгъэ ахыщэ ты-нэу сомэ мин 70-мрэ щытхъу тхыльхэмрэ афагъэшъошагъэх. Ащ нэмыкІэу, зышІэныгъэхэмкІэ къахэщыгъэ нэгыриблымэ сомэ мин 20 зырыз аратыгъ. КІэлэпІуагъэ ІыгыпІэу N 57-м чІэхэу зэнэкъокъум хэлэжы-гъэхэми яшІэныгъэхэм ахэзы-гъэхьощт тхыль цІыкІуагъэр джэгуалъэхэмрэ аратыгъэх.

ПАТІЫКЪО Амет.

Зэпахырэ уз къахэхьагъ

АР-м ветеринариемкІэ и ГъэІорышІапІэ Мыекъопэ рай-оным ит Абдзэхъаблэ упІгъэ-кІонхэр зыщызэхъэхэм, ащ дэт унэе мэкъу-мэщ хьызмэтшІа-пІэу «Чатоев» зыфиІорэм ша-Іыгъ былымхэм зэпахырэ узэу «бруцеллез» зыфалорэр къа-хэхьагъэу къыхагъэщыгъ. Ар зыфэдэм ГъэІорышІапІэм тыз-щыкІэупІэм къызэрэталуа-гъэмкІэ, ар былымхэмкІи цІыф-хэмкІи шынагъоу щыт, чэмхэм ямызакъоу, мэлхэми, пчэнхэми къахэхьан ылъэкІышт, нервнэ системэм, къупшгъэхэм, къуп-

шгъэхэ зэрытыпІэхэм иягъэ аре-гъэкІы. «Мальтийскэ лихорад-кэки» ащ еджэх. Ар къызузы-гъэ былымым къытыгъэ щэр, ащ хэшІыкІыгъэ гъомылап-хьэхэр, лыр цІыфым ыгъэфедэ-хэмэ, узыр къыхэхьан ылъэ-кІышт. Джащ фэдэу былымхэм ахэтыгъэмэ, яфэІо-фашІэхэр зэшІуехыхэмэ, къапихынкІэ шынагъо.

ПстэумкІи мы хьызмэтшІа-пІэм ичэми 103-у ауІлэкІу-гъэм щыцэу 17-мэ, мэлшыгъэ 86-м щыцэу 48-мэ бруцел-лезыр къахэхьагъэу агъэунэ-

фыгъ. Ахэр ауІлэжыынхэшъ, агъэкІодынхэм фэшІ Став-ропольскэ краим ащэштых. ЦІыфхэм узыр къахэхьагъэу амыгъэунэфыгъэу, нэужым ауІлэкІугъэ былымхэмкІи къа-мыузыгъэу ары ГъэІорышІа-пІэм къызэрэщыталуагъэр.

Мы уахътэм хьызмэтшІа-пІэм удэхьан умылгъэкІынэу зэфашІыгъ, бруцеллезыр къыз-дикІыгъэр зэрагъашІэ, нэ-мыкІхэм къабыузыным паче ищыкІэгъэ Іофтхьабзэхэр зэ-шІуахых.

ХЪУТ Нэфсэт.

ШьунаІэ тешьудз!

Тигъэзетеджэ лъапІэхэр! ЩыІэныгъэм къызыдыхырэ зэхъокІыныгъэхэр къыдгуремыІохэу, чІыпІэ къынэу ты-зэрихьылІэрэм икІыпІэ къыфэтымыгъотышъоу, законэу цыІэхэр икыоу зэрэтымышІэхэрэм къыхэкІэу ахэр къы-зыфэдгъэлэжхьэнхэ тымылгъэкІэу бэрэ къыхэкІы. Тиамал къызэрихьэу ахэмкІэ ІэпыІэгъу тышъуфэхэу тшІоугъу. ЦІыфхэр социальнэу ухъумэгъэнхэм ылъэныкъокІэ упІгъэ-хэр шьуиІэхэмэ, пэшІорыгъэшъэу ахэм тащыжъугъэ-гъуазэмэ, Адыгэ Республикэм ІофшІэнымкІэ ыкІи социаль-нэ хэхъоныгъэмкІэ и Министерствэ ІэкІэдгъэхьащытх, джэуапхэри къарядгъэтыжыщыт. Ащ паче шьуиупІэхэр къытфэжъугъэхьахэмэ е редакцием ителефон номерэу 52-10-32-мкІэ шьукъытеомэ тигонэщт.

ШьуиупІэхэм тыкъаежэ!

«Адыгэ макъэм» редакций.

СОЦИАЛЬНЭ ФЭІО-ФАШІЭХЭР

ІэпыІэгъу афэхьуштых

Адыгэ Республикэм ими-нистрэхэм я Кабинет 2010-рэ илгъэсым Іоныгъом и 27-м уна-шъо зэришІыгъэм тетэу, элек-троэнергиеу КІэугъогъэным и Программэу 2020-рэ илгъэ-сым нэс агъэцкІэщтыр аш-тагъ. А унашъом къыделъы-тэ гъот макІэ зилэ унагъохэм ыкІи зизакъоу псэухэу шыІэкІэ амал тэрэз зимыІэхэм газэу, псэу, электроэнергиеу агъэфе-дэрэр зыфэдизыр къэзыгъэ-лгъэгъорэ лыгъэкІо пкыгъохэр (счетчикхэр) яунэхэм арыгъэ-уцогъэнхэмкІэ къэралыгъо со-циальнэ ІэпыІэгъу ягъэгъоты-гъэныр.

Адыгэ Республикэм ІофшІэ-нымкІэ ыкІи социальнэ хэ-хъоныгъэмкІэ и Министерствэ ипресс-къулыкъу къызэ-ритырэмкІэ, ащ фэгъэхьыгъэ унашъоу мы министерствэм ышІыгъэм къыщыдэлъытэгъэ Шапхъэхэу 2012-рэ илгъэсым министерствэм ыухэсыгъэхэм атетэу социальнэ ІэпыІэгъур ахэм языгъэгъотыштыр цІыф-хэр социальнэу къэухъумэ-гъэнхэмкІэ чІыпІэ къулыкъу-хэр ары. Гъот макІэ зилэ уна-гъохэм, зизакъоу псэурэ нэжъ-Іужхэу ыпшгъэкІэ зыцІэ къе-тІогъэ приборхэм афэдэхэр зи-унэмэ арызыгъэуцуагъэхэм къатхырэ лгъэу тхылыр ары ІэпыІэгъур алуагъэкІэным лгъа-

псэ фэхьурэр. Социальнэ Іэпы-Іэгъоу унагъом ратгын алъэкІы-штыр сомэ мини 5-м шІокІы-рэп. Ащ фэдэ ІэпыІэгъу агъо-тыным паче ащ къыкІэлъэ-Іухэрэм цІыфхэр социаль-нэу къэухъумэгъэнхэмкІэ чІыпІэ къулыкъуагъэм къара-хьылІэнхэ фае:

- лгъэу тхылыр;
- паспортным икопие;
- унагъом нэгырэ пчъа-гъэу исыр къэзыушыхьаты-рэ справкэр;
- унагъом исхэм ауужырэ мэзищым мылгъоу къаІэкІэ-хьагъэр къэзыгъэлъэгъорэ справкэр;
- зигугъу къэтшІыгъэ приборхэр загъэуцухэм те-кІодэгъэ ахыщэр зыфэдизыр къэзыушыхьатырэ тхыльхэр;
- ахыщэр зэрагъэхьащт счетым иреквизитхэр.

Министерствэм ипресс-къу-лыкъу къызэрэхигъэщырэмкІэ, ІофшІэгъу мэфі 10-м къыклоцІ цІыфэу лгъэу тхылыр къэзы-тыгъэр джэуапым (социальнэ ІэпыІэгъур къыратышт-къыра-мытыштыт) шагъэгъуазэ.

Зигугъу къэтшІырэ соци-альнэ ІэпыІэгъум пэлуагъэ-хьанэу мы илгъэсым бюдже-тым къыщыдалытагъэр сомэ миллионищ мэхъу.

ЖАКІЭМЫКЪО
Аминэт.

Техникэм хагъэхьагъ

Адыгеим икыгъээнэжыын къулыкъу техникэу илэм джыри къыхэхьагъ. Лгъыхьон-къэ-гъээнэжыын Іофхэм афэгъэзэгъэ отрядым пстэуми апхырыкІын алъэкІынэу «вездеход» зыфа-Іорэ автомашинэхэм афэди-тІу джырэблагъэ къыфэкІуагъ. УФ-м ошІэ-дэмышІэ ІофхэмкІэ и Министерствэ АР-мкІэ и Гъэ-ІорышІапІэ ипресс-къулыкъу къызэрэщыталуагъэмкІэ, зэкІэм-кІи техникэ зэфэшхьафэу 16 отрядым иІ. Джы КІэу къафэ-кІуагъэхэр 1986-рэ илгъэсым къыдагъэкІыгъагъэу жьы хъу-гъэ «вездеходхэм» ачІыпІэх. Ахэм язырэр отрядым ибазэ щыІэшт, адрэр Лгъэ-Накъэ пэмычыжъэу шыІэ къутамэм ыгъэфедэшт.

Къушгъэхэр къаІухьан-хэмкІэ, ос куум пхырыкІын-хэмкІэ мы техникэр ІэпыІэгъу-шхо къафэхьушт, ащ имыза-къоу, псыми щэзекІо. Машинэм ыкІоцІ лгъэхьаным диштэрэ оборудование дэгъукІэ зте-гъэпсыхьагъ. Ащ ишІуагъэкІэ, къулыкъушІэу ащ исхэм зэ-пхыныгъэу адыуиІэр КІоды-рэп. Джащ фэдэу лгъыхьон-къэгъээнэжыын Іофхэм афэ-гъэпсыгъэу, ащ ищыкІэгъэ пстэури къыдэлъытагъэу обо-рудование комплектитІурэ цІыфэу гузэжъогъу хэфагъэм, шгъобж зытешагъэ хъугъэм медицинэ ІэпыІэгъу етыгъэ-ным тегъэпсыхьыгъэ компек-трэ къафатІупшыцнэу джыри ежэх.

Программэхэм ягъэцэкIэжьиын илахьишIу хешIыхьэ

Урысые Федерацием ПенсиехэмкIэ ифонди ащ ичыплэ кьутамэхэми кьэралыгъом зэрихьэрэ социальнэ политикэмкIэ яшлогъэшхо кьызэрагъакопэр, ащ ишIуагъэкIэ регионхэм ясоциальнэ-экономикэ зыпкытыныгъэ нахьишIу зэрэхьурэр зэкIэми ашIэ. Ащ зэрэтетыр зы пчъагъэкIэ кьэбгъэшъыпкэжьиын плъэкIышт. Илээсым кыкIоцI ПенсиехэмкIэ фондм кыкIыгъэ финанс Iэпылэгъоу тиреспубликэ кьылэкIахьэрэ сомэ миллиарди 10-м ехъу. Ар республикэ бюджетым илээсым зэкIэ федэу кьылэкIахьэрэм нахьиб Iломи хьушт.

Джаш зэрэтэтэ, ПенсиехэмкIэ фондм ыкIи ащ ичыплэ Кьутамэ региональнэ социальнэ программэхэм зэрэхэлажьэрэ джырэкIэ икьоу пстэуми кьагурэлэ пфэлосттэп. А щыкIагъэр дэгъэзыжьиыгъэным фэшI упчIэ заулэкIэ непэ зыфэдгъэзагъ ПенсиехэмкIэ фондм и Адыгэ республикэ Кьутамэ ипащэу Кьулэ Аскэрбий.

— Аскэрбий, ПенсиехэмкIэ фондм иреспубликэ Кьутамэу о пэцэныгъэ зыдызепхьэрэр чIыплэ социальнэ программэхэм язэшIохын зэрэхэлажьэрэр сыд фэдэ щысэхэмкIэ нафэ кьэпшын плъэкIышта? Сыда о анахь шъхьалэу плытэрэр?

— ПенсиехэмкIэ фондм и Кьутамэ жьи хьугъэхэр ыкIи Iоф зышIэн зымылгъэкIыштхэр социальнэу ухьумэгъэхэм тегъэпсыкIыгъэу Адыгеим ичыплэ социальнэ программэхэм язэшIохын чанэу хэлажьэ. ГушIэм пае, 2002 — 2011-рэ илээсхэм кьакоцI республикэ социальнэ программэхэр гъэцэкIэжьиыгъэхэм ПенсиехэмкIэ фондм кьытIупшыгъэ сомэ миллион 208,8-рэ пэлуагъэхьагъ. Ар макIэп. А илээсхэм кьакоцI социальнэ фэлэ-фашIэхэр афзэыгъэцэкIэрэ учреждение 13-м мылгъу Iэпылэгъу аратыгъ. Унэ-интернатхэм яматериальнэ-техническэ базэ гъэпытэгъэным сомэ миллион 74-рэ, жьи хьугъэхэм ыкIи Iоф зышIэн зымылгъэкIыштхэм

Iэпылэгъу ятыгъэным сомэ миллион 32,1-рэ апэIухьагъ.

— Ар мылгъу макIэп. Ау тыгу кьэкIыжьи ПенсиехэмкIэ фондм, ащ ичыплэ Кьутамэ ошIэ-дэмышIэу кьэхьугъэ кьыныгъохэм ядэгъэзыжьины псынIкIэу хэлэжьэнхэ фаеу бэрэ кьызэрэхьыгъэр. Ащ игугъуи кьытфэпшIы тшIоигъу.

— А Iофым хэушъхьафыкIыгъэу утегущIэн, бэ кьеполIэн плъэкIыштхэр. Ау сэ финанс лъэныкьохэм кIэкIэу сакъыщыуцт. 2002-рэ илээсым псыр кьызеум, Iоф зымышIэрэ пенсионерхэу зищыIэкIэ амалхэр кьин дэдэ хьугъэгъэ нэгъырэ 5233-м псынIкIэу Iэпылэгъу афэхьугъэным фэшI ПенсиехэмкIэ фондм сомэ миллион 26-м ехъу кьытIупшыгъагъ. ЗычIэсын зымылгъэхэм кьэнагъэхэм апае Кошхьэблэ районмкIэ чылагъоу Натырбые сметэ уасэу сомэ миллион 26,7-рэ зилэ унэу фэтэр 30 хьурэр псынIкIэ дэдэу щагъэпсыгъагъ. Iоф зымышIэрэ пенсионерхэм медицинэ Iэпылэгъу тэрэз ягъэгъотыгъэным фэшI 2004 —

2005-рэ илээсхэм шIокI зымылэ медицинэ страхованием пэлуагъэхьанэу ПенсиехэмкIэ фондм сомэ миллион 49,8-рэ кьызэритIупшыгъагъэми мэхьанэшхо иI. 2011-рэ илээсым жьоныгъуакIэм джыри Адыгеим псыр кьызышеум, Iоф зымышIэрэ пенсионерхэу IофшIэ-нымкIэ ныбжьиым телъытэгъэ пенсие зыфагъэуцтгъэ нэгъырэ 1130-м материальнэ чIэнагъэу ашIыгъэм щыц Iахь ятыжьиыгъэным ПенсиехэмкIэ ифонд сомэ миллион 11,3-рэ пэлуигъэхьагъ.

— Гурылогъуаеп игъом Iэпылэгъу кьыуатыныр зыпэпшIын зэрэщымылэр. Мы кьэпIуагъэхэм сыда джыри кьахэбгъэхьожьи пшIоигъор?

— ОшIэ-дэмышIэ кьыныгъохэм апкь кьыкIэу псынIкIэу зэшIохыгъэн фэе Iофыгъохэм ямызакъоу, уежэн плъэкIыныгоу щытхэ, ау зэшIохыгъэн фэе Iофыгъуабэмэ щыIэныгъэм тащырехьылIэ. Ахэм ащыц унэхэм гъэстыныпхьэ шъхуантIэр ящэлэгъэныр. Илээсыбгъу хьугъэ Iоф зымышIэрэ пенсионерхэм яунэхэм газыр афы-

ргъэщэгъэным ехьылIэгъэ республикэ программэм игъэцэкIэжьиын ти Кьутамэ чанэу зыхэлажьэрэр. А лъэныкьомкIэ гъот макIэ зилэ пенсионерхэм Iэпылэгъу ятыгъэным сомэ миллион 121,4-рэ пэлудгъэхьагъ, унэгъо 794-м гъэстыныпхьэ шъхуантIэр агъэфедэн альэкIэу хьугъэ. Тызыхэт илээсым ишэкIогъу и 1-м ехъулэу Iоф зымышIэрэ пенсионерхэу зиунэ газыр рязыгъэцагъэхэм хьарджэу ашIыгъэм щыц Iахь ятыжьиыгъэным тегъэпсыкIыгъэу унэгъо 40-м социальнэ Iэпылэгъоу сомэ мин 600 аратыгъ. Ащ щыцэу сомэ мин 300-р ПенсиехэмкIэ фондм ибюджет кьыхьыгъэ.

— Шъыпкьэр пIощтмэ, ауужырэ илээсхэм ПенсиехэмкIэ фондм Iоф зэришIагъэм осэшIу фэшIыгъэныр тегъэ. Сыда а лъэныкьомкIэ тызыхэт илээсым телъытагъэу джыри кьыхэжьиыгъэныр фаеу плытэрэр?

— Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет 2012-рэ илээсым мэкъуогъум и 6-м номеру 136-рэ зытэтэу ышIыгъэ унашъомкIэ бухэсыгъ Адыгэ Республикэм исоциальнэ программэу «Цыфхэм социальнэ фэлэ-фашIэхэр афзэыгъэцэкIэрэ учреждениехэм 2012-рэ илээсым яматериальнэ-техническэ базэ гъэпытэгъэныр, IофшIэ-нымкIэ ныбжьиым ыкIи сэкъатыныгъэу яIэм ателъытэгъэ пенсие зэрэтыхэрэм социальнэ Iэпылэгъу ятыгъэныр» зыфиIорэр. Материальнэ-техническэ

базэр гъэпытэгъэным ылгъэныкьокIэ программэм егъэнафэх: жьи хьугъэхэм ыкIи сэкъатыныгъэ зилэхэм апае республикэ унэ-интернатым зыщычьиыхэрэ унэу хэтыр капиталнэу гъэцэкIэжьиыгъэныр; социальнэ фэлэ-фашIэхэр афзэыгъэцэкIэрэ унэхэм мобилънэ шIыкIэм тетэу медикэ-социальнэ фэлэ-фашIэхэр цыфхэм афэгъэцэкIэгъэхэм фэшI автомашины 3 кьафэщэфыгъэныр. Автомашинэхэр зэрэтыхэу цыгыгъэхэм ащыщых цыфхэм социальнэ фэлэ-фашIэхэр афзэыгъэцэкIэрэ гупчэу кьалэу Мыекъуапэ дэтыр, Кошхьэблэ ыкIи Мыекъопэ районхэм ащыIэхэр. ЗэкIэмкIи социальнэ программэм игъэцэкIэжьиын пэлухьанэу агъэнафэгъэр сомэ миллион 6-рэ мин 28,4-рэ. Сомэ миллион 2-рэ мин 140,1-р республикэ бюджетым, сомэ миллион 488,3-р ПенсиехэмкIэ фондм ибюджет кьахьыгъэу цыт.

Республикэ социальнэ программэр гъэцэкIэжьиыгъэным фэшI зэкIэмкIи Урысые Федерацием ПенсиехэмкIэ ифонд кьыхьыгъэ мылгъоу Адыгеим кьылэкIахьагъэр сомэ миллион 2-рэ мин 688,3-рэ. 2012-рэ илээсым ишэкIогъу и 1-м ехъулэу Iоф зымышIэрэ пенсионер 40-у ыпшIэкIэ зыщIэ кьыщесIуагъэхэм газыр рязгъэщэгъэным фэшI субсидиехэу сомэ мин 300 ПенсиехэмкIэ фондм аритыгъ. КIэкIэу кьэпIон хьумэ, тэ кьыттефэрэ лъэныкьохэмкIэ чIыфэ гори ттелъэп.

СЭХЬУТЭ Нурбий.

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

Агъэнэфагъэр зэфашIыжьиырэр

Цыфымрэ кьэралыгъомрэ зэфэдиз ахьщэ IахькIэ зэдыхэлажьэхэзэ ипенсие пае мылгъу зэIугъэкIэгъэным ехьылIэгъэ Кьэралыгъо программэр зэфашIыжьиышт фэдэу зыIотэрэ тхыгъэхэр кьэбарзехьэ амал зырызхэм кьызэратыгъэм кьыхьэIэу, Урысые Федерацием ПенсиехэмкIэ ифондэу цыфым ишIоигъоныгъэкIэ ипенсие пае мылгъу зэрэзэIугъэкIэгъэр кьэралыгъор

Iэпылэгъу зэрэфэхьурэм ехьылIэгъэ а Программэм игъэцэкIэжьиын пэцэныгъэ дызезыхьэрэм Iофым шъыпкьаплэу илэр зэкIэми альигъэIэсын фаеу елътэ.

Программэр кьагъэуцтэу, щымылэжь ашIыштэу зэралорэр шъыпкьэп, ащ лъапсэ гори илэп. Программэм ыгъэнэфэрэ гунапкьэхэр зэкIэ 2008-рэ илээсым мэлъыфэгъум и 30-м номеру 56-ФЗ зытэтэу аштэгъэ Федеральнэ законм уадэхын умылгъэкIыгъэ егъэнафэх.

Программэм Iоф ешIэ ыкIи 2022-рэ илээсым нахь класэу ар ухыгъэн ылгъэкIыштэп, ар лъыгъэкIотэгъэным ехьылIэгъэ хэушъхьафыкIыгъэ унашъо амыштэу. Программэм хэлажьэхэрэм яхьылIэгъэ пшгъэрылхьэу кьэралыгъом зыфишIыжьиыгъэхэм зэхьокIыныгъэ афэхьуштэп, ахэр икьу фэдизу агъэцэкIэжьиыштх. МышкIэ пстэуми анахь шъхьалэу щытыр пенсием пае мылгъу зэIугъэкIэгъэным кьэралыгъор ахьщэ IахькIэ зэрэхэлажьэрэр ары. Кьэралы-

гъор Программэм игъэцэкIэжьиын ахьщэ IахькIэ зэрэхэлажьэщым ехьылIэгъэ прогностхэр Урысые Федерацием ПенсиехэмкIэ ифонд илээсыным телъытэгъэ ибюджет егъэнафэх.

2008-рэ илээсым аштэгъэ законм Программэм пIалгъэ зэриIэр ыгъэнафэщыгъэ: цыфыр ащ хэхан ыкIи апэрэ ахьщэ Iахьыр ытын фит 2013-рэ илээсым ичъэпыогъу и 1-м нэс. Ащ ыуж илээсипшIым кьыкIоцI пенсиеу кьыратыштхэр кьызыхьыгъэ ифонд илээс кьэс сомэ минитIум кьыщымыкIэу зыхилхьэкIэ, кьэралыгъоми джаш фэдиз кьыфыхыгъэхьошт, ау зэкIэмкIи илээсым кьыкIоцI кьэралыгъом кьыратыштхэр сомэ мин 12-м шIокIыштэп.

Джы зэрэгъэпсыгъэм фэдэу, цыфым фондм хилъхьагъэри кьэралыгъом кьыфыхыгъэхьагъэри ежь кьыхыгъэ гъэлорышIэкIо компанием е пенсиехэмкIэ мыкьэралыгъо фондм инвестициеу ахилхьан, иахьщэ мылгъу кьыригъэлэжьиын ылгъэкIышт. Программэм хэлэжьэрэ цыфыр пенсием зыкIокIэ, пенсиеу кьыфалыгъэщым ащ зэрэхэлажьэрэм

кьыкIэкIуагъэри кьыфыдыхалыгъэщт.

Кьэралыгъор мылгъу IахькIэ зыхэлажьэрэ Программэм Iоф ышIэу зиублагъэм кьыщегъэжьиагъэу тиреспубликэ щыпсэурэ нэгъырэ 8264-рэ ащ хэхагъэ. Ахэм ащыцэу нэгъырэ 560-р 2012-рэ илээсыр ары зыхэуцагъэхэр. Ахэм ацIэкIэ кьызылаухыгъэ счетхэм зэкIэмкIи сомэ миллион 35-рэ мин 942,5-рэ арагъэхьагъ.

Ащ кьыкIырэр кьэралыгъоми джаш фэдиз сомэ пчъагъэ кьазэрафыхыгъэхьагъэр ары. Мы пчъагъэу кьэтиагъэм щыщэу тызыхэт илээсым яфондхэм арагъэхьагъэр миллион 10-рэ мин 224-рэ.

ИкIэухым кьэлэгъэн фае Программэм ухэханым фэшI пIалгъэу кьэнагъэр илээсым зэрэнахь макIэр. Ащ иаужырэ мафэу щыт 2013-рэ илээсым иIоныгъо и 31-р.

ПенсиехэмкIэ фондм и Адыгэ республикэ Кьутамэ ипресс-кьулыкъу.

НЭБГЫРАБЭ ШЫЛЭЖЪАГЪ

НыбжымкIэ зэрэзтекIыхэрэ шIагъо щымыIэу, заом кыикIыжыгъэ кIэлабэ гъэзетым фэлэжъэнхэу илъэс зэфэшъафхэм редакцием кыIухъэгъагъэх. Ахэм ащыщыгъэх 1912-рэ илъэсым кыызэдхъугъэх ПэрэныкIо Муратрэ Бэджэнэ Илясрэ. Мурат редакцием Иоф шишIэныр зырегъажэм зылашIэ хъугъэ усэ-кIуагъэми, илъэс заулуу гъэзетым зыфэлэжъагъэм ишIогъэшхо кыкIыгъэу ылыгъэщыгъ. Иляс игъаишIэ щыщэу илъэс 21-рэ лъэпкъ гъэзетым ритыгъ. КIэ-лэегъэджэ ыкIи партийнэ Иоф-шIэным, зэо илъэсхэм апсыхъ-гъэ хъатыгъужыкIыкIо кIалэм бэ гъэзетым шIоу фишIагъэр, зы-дэлажъэхэрэм лыгъэныгъэу фашIышIыгъэри хъопсэгъуагъэ.

1935 — 1938-рэ илъэсхэм хэку гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» щылэжъгъэ, лыгъэ зэрэхэлъыр кызышIагъэу гъэзетэу заом ыуж редакцием кызыгъэ-зэжыгъэгъэ Лъэустэн Юсыф зериоштыгъэмкIэ, лъэпкъ гъэ-зетыр ары тхэным пызыщэгъэри, икIылэмыпIэ кыпыкIыхэрэр бзэм ылыэныкIоу нахъ зэригъэфэн-хэм фэзыгъэсагъэри. Нэужым ари зылашIэрэ тхакIо хъугъагъэ.

Заом кызыхъагъэи жъхэм илъэс пчъагъэрэ тилъэпкъ гъэ-зет фэлэжъагъэх Шэртэнэ Хъамедэ, ХъакIэмызэ Рэщыдэ, Хъуажэ Исмахилэ, ШъхьаплъэкIо Хысэ, Жэнэ Къырымызэ, ХъушIт Хъалидэ, Шъоджэ Мыхъамчэ-рые, Цэй Аскэрбий, Еутых Шу-мафэ, Ишъынэ Хъазрэт, Натхъо Чэмалэ. Ахэми тигъэзет шIоу фашIагъэр бэ.

Илъэс зэфэшъафхэм редак-цием щылэжъагъэхэу непэ кыг-хэмыпIыжъхэри макIэп. Ахэм ащи кIесIо сшIоигъу: Хъуажэ Мы-хъамод, ХъагIэнэ Абдул, Цуа-

мыкIо Хыс, Блэшэ Мыхъамод, Шэуджэн Мыхъамодэрэ Нинэрэ, ПэгIыошэ Мурат, Хъатитэ Хъа-рун, Дыхъу зэшхэу Муратрэ Хысэрэ, Дэхъу Хъусен, Нэп-шIэкIуей Къасимэрэ Аслъанрэ, Шъоджэ ФатIимэтрэ Аслъанчэ-рыерэ, Хъурым Сас, Мыгу Шамсэтрэ Ахъмэтрэ, Лъэхъусэжэ Нурбий, Бэрэтрэ Хъамид, Еутых Юсыф, Хъунэ Мурат, Цурмыт Шумаф, Бэгъ Нурбий, Хъагъуап Аскэр, Нэхэе Руслъан, Хъаджэ-быекIо Хыс, Джэндэрэ Ахъмэт, ШъаукIо Мухътар, Хъагъур За-урбэч, ХъаткIо Октик, Аульэ Къэлэшъау, Чэсэбий Юл, ТIэшъу Изолит, Кобл Салбий, ЖакIэмыкIо Шумаф, ХъапэкIэ Хъид, Нешэ Рэщыд, Шъхьэлэхэу Ислъам, Пэнэшъу Рамзин, Ел-мырзэ Кушыку. Мыхэми афэ-лъэкIышIтыр зэкIэ лъэпкъ гъэ-зетым фашIагъэ.

Джы сигуапэу хэзгъэунэфы-кIы сшIоигъор лъэпкIым цIыф цIэрыIуабэу кыыхэкIыгъэхэм тигъэзет «кIышI» шыпIкIэ зэра-фэхъугъэр ары. Илъэс зэфэшъ-хъафхэм тиредакцие щылэжъа-гъэх адыгэ тхакIохэу КIэрэщэ Тембот, ХъаткIо Ахъмэд, Пэрэ-ныкIо Мурат, Лъэустэн Юсыф, Андырхъое Хъусен, Ишъынэ Хъазрэт, ЦуякIо Джэхъфар, МэщбэшIэ Исхъакъ, Пэнэшъу Сэфэр, Бэрэтрэ Хъамид, Пэ-нэшъу Хъазрэт, Кошбэе Пшы-маф, КъуекIо Налбий, Бэгъ Нур-бий, Нэхэе Руслъан, ЦуекIо Юныс. Мыхэми якIэлэмыпIэу тхыгъэ гъэшIэгъоныбэ кызы-пыкIыгъэр зышагъэчаныгъэр тигъэзет ары.

Лъэпкъ гъэзетым гъогоу зы-тыришагъэхэм шIэныгъэлэжэ цIэрыIо хъунхэм фишагъэхэри макIэп. ШIэныгъэ зэфэшъаф-хэмкIэ доктор ыкIи кандидат,

профессор ыкIи академик хъу-гъэхэу тинаукэ хэхъоныгъэшIу фэзышIыгъэхэу, зыцIэ лъэпкъ та-рихыым хъызигъэзхъагъэхэу Къу-ныжэ Мыхъамэт, ТхъаркIохэу Юныс, ЦуукI Налбий, Бэджэнэ Мурат, ШъаукIо Аскэр, Мэрэ-тыкIо Къасим, АфэшIыжэ Тыр-кубий, Мамый Руслъан илъэс зэфэшъафхэм тиредакцие щы-лэжъагъэх.

Джащ фэдэу ацIэ кIесIошт редакцием Иоф щызышIагъэхэу, непи ятхыгъэхэмкIэ тигъэзет нэкубгъохэр кызыгъэдахэхэу тиартист цIэрыIоу, драматургэу Мурэтэ Чэпае, сурэтышI ИпIа-сэу Къат Теуцожэ, усакIоу Хъу-нэго Нурыет, журналист анахъ дэгъоу тилэхэм ащыщэу Къатмэс Фатимэ.

Илъэсыбэрэ тиредакцие Иоф щызышIагъэхэу Къазый Цуцэ, Пэнэшъу Сэфэррэ Хъамзэтрэ, БыщтэкIо Хъалимэ, Шымы-гъэхэу Мурат, Аульэ Къэлэшъау, ШъхьаплъэкIо Къэсэй, Бэстэ Инвер, Гъогъо Хъазрэт, УстэкIо Барыч, Хъакъунэ Заремэ, Пэ-кIэшхо Бубэ, Цыгъонэ ФатIимэт, Мырзэ ДзэшI, Чэнышхэ Молид-хъан, Сихъу Фатимэ, КъуекIо Асфар, Бэгъушъэ Азэмат, Па-тыкIо Аслъан, ШъхьаплъэкIо Светэ, ТутарышI Нахъмэт, Нэхэе Нурыет, МайкIопэрэ Изолит, Ацумыжэ Саныет, ОнэунэкIо Рэ-мэзанэ, Бэгъ Симэ, Лъэустэн ФатIимэт, ПсыIушъо Саудэт, Хъунэго Саидэ, Къонэ Мыхъа-модэ, Бжъэмбэхэу ФатIимэт, ЖъэкышэкIул Нюсэ, Цундышх Хъаные, Чэсэбий Хъаджумарэ, ШъхьаплъэкIо Рэмэзанэ тшы-гъушIэхэрэп.

Джыри зы нэбгырэ куп ягугъу кIэсшIышIт. Ахэр урыс лъэпкIым илIыкIохэу, игъом гъэзетыр кыдэкIыным фэшI

афэлэжъагъэхэу зышIэхэу илъэс зэфэшъафхэм тиредакцие щылэжъагъэхэр ыкIи непэ Иоф щызышIэхэрэр арых. Ахэр На-дежда Матвиенкэр, Валентина Виятик, Александра Тищенко, Глафира Капленкэр, Юрий Шев-ченкэр, Любовь Арутюновар, Виктор Косяк, Константин Тка-ченкэр, Светлана Таран, Алек-сандр Карпенкэр, Галина Шипи-ловар, Вита Киян, Олег Левад-нэр, Бысиджэ Агнесс, Дмитрий Шипиловыр арых.

ЩылакIэр зы чIыпIэ итырэп. Ащ зэхъокIыныгъэу фэхъухэрэм адишIтэу лъэпкъ гъэзетым ыцIи зэблихъузэ уахътэр кырыкIуагъ. 1991-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м гъэзетым иномерэу кыдэ-кIыгъэм цIэу иIагъ «Адыгэ макъ». ДжарэушIтэу илъэс 68-рэ зытэшIэ нэуж кыфигъэзэжыгъ гъэзетым инэфылэ кызыгъу-хыгъо зреджэщыгъэхэм.

Непэрэ «Адыгэ макъэр» нэкубгъуи хъоу тхъамафэм тфэ кыдэкIы. Ащ иредакцие щыла-жъэхэрэм, мафэ кIэс гъэзетыр нахъ гъэшIэгъонэу, еджэхэрэр ыгъэрэзэнхэу зыгъэпсыхэрэм уакъытегушIыIэн хъумэ, апэу зыцIэ кIэлогъэн фаехэр Иоф-шIэнэу хахыгъэм илъэсыбэ хъугъэу фэшIыпкIэу непэ редак-цием щылажъэхэрэр арых. Илъэс 20-м кышIегъэжъагъэу 40-м ехъоу гъэзетым фэлэжъагъэх НэпшIэкIуей Заур, БрантIэ Каз-бек, Нэхэе Рэмэзанэ, Сихъу Гош-нагъо, Хъурмэ Хъусенэ, Тхъар-кIохэу Сафьет, ЖакIэмыкIо Аминэт, Пышэ Саныет, Мамыжэ Любэ, Къуанэ Рурэ, Сэхъутэ Нурбий, ЕмтIылэ Нурбий, Пэ-нэшъу Аминэт, Нешэ Светланэ. Ахэм ауж лъэпкъ гъэзетым ящыIэныгъэ рапхыгъ Мамы-рыкIо Нурыет, ХъушIт Щэбанэ,

Нэфышъэ Светланэ, Сет Фатимэ, Нэгъой Сафьет, Бэджэлды Асы-ет, Гъогъо Зарэ, Къэзэнэ Юсыф, ШъаукIо Аслъангуашэ, Хъут Нэфсэт, КIарэ Фатимэ. Журна-лист лъагъом теуцохэ ашIо-игъоу аужырэ илъэсым редак-цием щылэжъагъэх ныбжы-кIэхэу Аульэ Руслъан, Дзыбэ Саныет, Елбэшэ Руслъан, Хъа-рэхъу Мурат. Непэ щэлажъэх журналист ныбжыкIэхэу Иэ-шъынэ Сусанэ, ШхончыбэшIэ Рузанэ, ПлатIыкIо Анетэ, редак-тор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэу МэщIэкIо Саидэ. А пстэумэ непэ япаш «Адыгэ макъэм» ире-дактор шъхьаIэу Дэрбэ Тимур.

Непэ «Адыгэ макъэм» иреда-кцие щылажъэхэрэм пшъэдэ-кIыжъэу ахырэр кIагурыIоу гъэзетым ипшъэрылэ ыгъэцэ-кIэным яшгыпкIэу Иоф дашIэ. Нахъыжъхэм шэнышIухэу ре-дакцием чIалъхъагъэхэм афэ-шыпкIэхэу ахэм яIэпIэсэныгъэ хагъахэу.

Гъэзетыр уахътэм игъун-джэшъ, адыгэ лъэпкIым кыры-кIуагъэр, ащ игухахъуи, игу-хэкIи, итхъагъуи итэлъагъох. ТилъэпкIэу культурэ хэхъоныгъэ ышIынымкIэ, тыбзэ кызыте-нэнымкIэ, адыгэ литературабзэр уцунымкIэ, адыгагъэм инэшэнэ шIагъохэр кIэлэтыжыгъэн-хэмкIэ, ахэр тищыIэныгъэ пытэу хэгъэуцожыгъэнхэмкIэ «Адыгэ макъэм» ышIагъэм ыкIи ышIэ-рэм яфэшъошэ уасэ кIафашIы. Джащ фэдэу дэхагъэм, зэфагъэм, гукIэгъум афэпIугъэнхэм, рес-публикэм цIыф лъэпкъ зэфэшъ-хъафэу щыпсэухэрэм азыфагу зэкъошныгъэ-зэгурыIоныгъэу илъыр нахъ гъэпыгъэгъэным гъэ-зетыр сыдигъуи афэIорышIэ, тапэкIи афэIорышIэшт.

ЛIЭХЪУСЭЖЪ
Хъаджэртбий.

ТИЧЫЛЭХЭР ПСЫЧIЭГЪ ЗАШЫГЪЭХЭР ИЛЪЭС 40 МЭХЪУ

Джыри зы Iотэжэ

Мыгудж (Мугуч) Хъахъу-жынэ-хъаджэ иунагъо тикIуа-джэу Шыхъанчэрыехъаблэ Iэ-бэжэ-кIуадажэм дэжэ зыщэ-сым лъэхъанэ кыыхэкIыгъ Шыхъаджэрий раIоу. Ар кы-гъэшпыпкIэу тарихъ картхэри кIагъотыжыгъэхэу щылэх.

Сикъуаджэ иджэныкIо ма-шIо зыблагъэр илъэс 300-м ехъугъ. Ащ инахыбэр зыщи-гъэкIуагъэр Псэкупсэ исэмэгу нэпкIэ.

БлэкIыгъэр умышIэу непэрэ дунаири, тапэкIэ кIэхъушIтыри пшIэштхэп. Шыхъанчэрыехъаб-лэ ыныбжэ нахъ макIэу кызыт-хыхэрэм адезгъаштэрэп, ахэм кIуадажэм итарихъ кызыщежъэрэ илъэхэу кIатхыхэрэр 1862-р ыкIи 1866-р арых. Ащ итарихъ кызыщежъэрэр кIалэу Курга-нинскэр ары (Краснодар край). Кошхъэблэ районым рычъэрэ псыхъо дахэу Лабэ иджабгъу нэпкIэу кIуадажэ тесыгъэу кIало-тэжыбэр кIэбархэу кыгIтIы-Iэсыгъэх. Ар кIагъэшпыпкIэу

тхыгъэхэу щылэхэм ащыщ горэм игугъу кIэсшIышIт.

Пшы-оркэ заор ашIынуэ Бжъэдыгъу хэкум исхэм загъэ-хъазырышIыгъ 1855 — 1856-рэ илъэхэм. Пашъу ялагъэр Хъэ-нахэкIо Къымчэрий арыгъэ, ар кIуадажэу ХъалгъэкIуае щы-щыгъ. 1855-рэ илъэхэм Псэ-купсэ нэпкIэу Iусыгъэ адыгэ кIуадажэу Шыхъанчэрыехъаблэ хэку хасэ щызэхъагъагъ пшы-оркэ заор адыгэ кIуадажэу Пэ-нэжыкIуае щыкIоштым игъэ-хъазырын щытегушIыIэнхэу. ЕдэпсыкIуае кыкIыгъэ шыюу хэку хасэм кIалофытагъэм ге-нералэу Кухаренкэр едэпсыкIуа-ехэу Пшызэ иджабгъу нэпкIэу щыпсэухэрэм кызызратэбэна-гъэр кIариIуагъ. Ахэм ячIы-пIагъ джы кIуатырэу Лениныр зыдэщысыр. Кухаренкэм губж-гушIэхэр кIафишIыхэзэ, Пшы-зэ исэмэгу нэпкIэу щыпсэунхэу кIонхэу едэпсыкIуаехэм кIари-Iоштыгъ.

Хэку хасэм кIэлолагъэхэм ХъэнахэкIо Къымчэрые япа-шъэу псынIкIэу мэшэхэшъ, едэпсыкIуаехэм адэжэ нэсых. Къымчэрые губжыгъэу Куха-ренкэм жэхэкIуатэ, ащ релэ адыгэхэм мы чIыпIэр зэря-чIыгур. Бэрэ пэмытэу Кухарен-кэм ышгъхэу щегъэзыежы.

Хэтгыба а лъэхъаным Куха-ренкэр? Агаманэу Яков Кухарен-кэр хы ШыуцIэ Iушгъом щылэ кIэзэкIыдзэм 1799 — 1862-рэ илъэхэм пашъу иIагъ. Адыгэ-хэр зыхъаджыгъэхэу кIэзэкIэ ата-манхэм, генералхэм ар ащы-щыгъ.

Лъэхъанэу зигугъу кIэтшIы-рэм (1852 — 1856-рэ илъэхэм) Бжъэдыгъу хэкум ис тхъама-кIэхэм, мэкIумэшышIэхэм загъэхъазырышIыгъ пшыхэм зао кIуадажэу ПэнэжыкIуае шарашIыIэнэу. АрэушIтэуи хъугъагъэ.

Псэкупсэ нэпкIэу шыхъанчэ-рыехъаблэхэр темсыгъэхэмэ, хэку хасэ щызэхъашъэныгъ? Хъа-кIэхэр ахъэкIэнхэу альэкIынуэ Иофхэр зыщыгъэпсыгъэу кIо-джагъ ар.

КIоджэ тарихыр зэбгъэ-шIэн, бгъэлэпIэн, ащ ита-

мыгъэхэр тичIыгу кытенэнхэ фае. Адыгэ цIыф лъэпкIым итарихъ щыщ зы пычыгъу пшы-оркэ заор ПэнэжыкIуае щыкIуагъэр. Ар зыщыIагъэр илъэси 156-рэ хъугъэ. Дэгъу-гъэба а чIыпIэу непэ амышIэ-жыбэрэм тамыгъэ горэ шагъэ-уцугъагъэмэ?

Лъэустэн Юсыф кIетхы кIуадажэу Шыхъанчэрыехъаблэ 1875-рэ илъэхэм унэгъо 27-рэ хъушIыгъэу. Ащ дэсыгъ а лъэ-хъаным нэбгырэ 215-рэ, ша-хъушIыгъэх шы 87-рэ, цу 66-рэ, былым пIэшъэ 200, мэл 500, зы кIышрэ зы бжъаIорэ дэтгыгъэх.

Урыс-кавказ заом ыпэкIэу щылэжъэу картым Лэбэжэ псы-хэу Iутыгъэ Iуашъхэм Шы-хъаджэрий ралоштыгъэу кIэ-гъэлагъэу. Ар кызытекIыгъэу альтыгагъэхэр зэшитIоу Шы-хъанрэ Чэрыерэ ацI, ахэр кы-рым ханхэм кIарашIыIэгъэ заом лIыхъужыныгъэ ахэлъэу хэлэжъагъэхэу ары кызырало-жыбэрэр. ДжарэушIтэу Шыхъан-рэ Чэрыерэ ацIэкIэ сикIоджа-гъэм еджэщтыгъэх.

ИШЪЫНЭ Сэфэрбий.
Заомрэ ИофшIэныррэ яве-теран, краевед, географ.

ЦЫФЫМРЭ ИСКУССТВЭМРЭ

Адыгэ Республикэм инарод-нэ сурэтышлэу Мэрэтыкыо Долэт шэклогум мазэм, 1929-рэ илээсым Шэуджэн районым ит къяуджэу Хьакурынэхьаблэ кышчыгъу. Охьтэ «жызыпел-оху» адыгэ лъэпкыгъу зыхэ-тыгъэхэр Мэрэтыкыо Мухьаджыр (Долэт ятэ) иунагъо ышхьэккэ ышчэыгъ. 1943-рэ илээсым яунагъоккэ Мыекъяупэ къяккыжыгъэх. Зэо лъэхьаным ккэлэ Изтахьоу Долэт заводэу Фрунзэм ыцккэ шы-тым истанок Иутыгъ. Зэо ужым еджаплэр кыуыжыгъыгъ. Ылэ-гъугъэу, пэкккыгъэу пстэум ямылгытыгъэу Мэрэтыкыор имурад фэккыгъ, творчест-вэмккэ сэнэхьат гъогум фиуэн-ккыгъ. 1955-рэ илээсым Мэрэ-тыкыо Долэт Москва маккыо ыккы художественнэ учили-щым члэхьэ. Ар кызеуышым, институтэу В.И. Суриковым ыцкэ зыхьырым апшгъэрэ худо-жественнэ гъэсэныгъэ шызери-гъэгъотыгъ. Институт ужым Москва кыдэнжыи, иунагъо-ккэ илээс 25-рэ шыпсэугъ. Ау тыдэ зышчлэи зыккы и Адыгэ хэку къямыккыу, шыгъушпэу кыыхькыгъэп.

1973-рэ илээсым Д.М. Мэрэтыкыор СССР-м исурэтышлэхэм я Союз аштагъ. Москва шыпсэуштыгъэми, сурэтышлэу

ИЭПЭЛАС

Иэпэласэр игупсэ Адыгеим иху-дожественнэ шылаккэ чанэу кыыхьэлэжэщтыгъ.

1967 — 1972-рэ илээсхэм то-мибл хьурэ адыгэ эпосэу «Нартхэм» ягъэккэрэккэн, образ шхьалэу Саусэрыккыо, зэккэ Кавказым шыпсэурэ лъэпк-хэм яллыхьужь ин Иоф аде-шлэ. Мы уахьтэм сурэтышлым «Адыгэ шысэхэр» зыфиорэ тхылыри сурэтхэмккэ егъэккэ-раккэ.

Я 70-рэ илээсхэр Долэтккэ мэхьанэ зилагъэх: Адыгеим иккэлэ шхьалэу Мыекъяупэ монументальнэ Иофышхохэр щегъэцаккэ, илэшлагъэхэм зэккэ адыгэ дунаим цлэрыло шашлы.

Хьаккэщэу «Адыгеир», Мые-ккыопэ автовокзалыр, фэлло-фа-шлэхэр зыцагъэцккэрэ Унэ-шхор (джы ар шылэжэп), музыкальнэ училищыр, псэ-олгъэшл фирмэу «Дружбэм» ичлплэхэр, ахэм анэмыккхэ-ри исурэт зэхэт инхэмккэ ыгъэ-ккэрэккэлагъэх. Мы зэккэ ежь Москва щиллэрэ Иофым дигъэ-цккэныр фэуккочыгъ.

Я 80-рэ илээсхэм Мэрэ-тыкыо Долэт Мыекъяупэ игъэ-

дэхэнккэ Иофыбэ ышлагъ: Мые-ккыопэ ккэлэ парк дэхьэгъур ыгъэккэрэккэлагъ ыккы Краснодар-ккэ уккыккы зыхьуккэ ккыдэ-хьагъум, метрэ 13 зильгэгъэ стелэу архитектурэ-скульптурэ монумент теплэ зилэр шигъэп-сыгъ. «Шыуккэблагъ!» зыфилоу, Итлүмэ алыгъ лагъэм мылэры-сэхэр арылгъэу гъэпсыгъэ, топо-нимэу «мылэрыс» (мые) ккылэм ыцкэу Мыекъяупэ ккызэрэте-ккырэр ккыеушыхьаты.

1992-рэ илээсым сурэтышлэу Мэрэтыкыор республикэ ныб-жыкккэм игерб ккыыхьыгъэ-нымккэ зэхашгъэ зэнэккыуым хэлэжыгъ ыккы теккыныгъэр ккышчыдыхыгъ. Мы илээс дэдэм Мэрэтыкыо Долэт Мухьаджыр ыккыом шытхьуцкэу «Адыгеим инароднэ сурэтышлэ» зыфиорэр ккыфагъэшпэуашэ. Иофшлэн зэ-фэшхьафыбэу Адыгеим шигъэцккэлагъэмэ апае 1996-рэ илээсым Соловьев зэшыхэм япремие ккыфагъэшпэуашагъ ыккы Адыгеим иккэлэ шхьалэ монументальнэу зэрэзэтыри-гъэпсыхьагъэм пае лауреаты-цлэр ккырапэсыгъ.

Сурэтышлэ Иэпэласэм итвор-

чествэ лъэпкэ нэшанэр ылгъап-сэу гъэпсыгъэ: тхыпхьэр, лъэпкэ эпосыр ыккы шэн-хабзэхэр. Долэт Иофшлагъэ пэпчэ ады-гэ лъэпкэ шылэккэ-псэуккэр пасэм зыфэдагъэр нэм ккыккы-гъэуцожжэу, орэадыгэ унэжэ, орэпкыабл, орэхьаккэщ гъэп-сыгъагъэ. Гупшысэккэ амал дэгъоу Иккэлэлыгъэм диштэрэ художественнэ Иэпэлэсэныгъэ ини зэрэИккэлэлыгъэр зэккэ

ылапэ ккычлэккыгъэ Иэшлагъэ-хэм ахэлэагъо, нафэ ккыпфа-шлы. Мэрэтыкыо Долэт бэмыло башлэмэ ащышчыгъ, иадыгэ лъэпккы, Урысыеу тызыготми хьалэлэу афышчыгъ, ихэгъэгу шлүлэгъу тлүми зэфэдэу аты-ригошагъ, исурэтшыгъэхэу ккышчынагъэхэр а зэккэмэ яшы-хьатых.

МАМЫРЫККЫО
Нуриет.

ПЕНСИЕХЭМККЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

Ятлонэрэ ыккы ащ ккыккэлэтыккыорэ сабыи ккызыфэхьугъэ ны-тыхэм ны (унэгъо) мылтыку ятыгъэнэу ккэралыгъом зэригъэнэ-фагъэм ишлэуагъэккэ демографии ккыныгъохэр зыпкэ иуцожжэ-хэу зэриублагъэр нафэ ккэхьугъ. Арэу шытми, ны (унэгъо) мылтыкум ехьыллэгъэ шапхьэхэу федеральнэ законым ыгъэна-фэхэрэм амыгъэразэхэрэр шылэх. Ащ изакоп. Хэбзэгъэуцугъэм ыгъэнэфэрэ илээсиц палатэм емыжэхэу ахьщэр псынккэу Ирылхьэккэ ккыалыхьгъэн шлонигоныгъэм дихьыххэзэ, бздджэшлагъэхэр зэзыхьэхэрэр зэрэшылэхэм ехьыллэгъэ тхыгъэхэр «Адыгэ маккэм» пчягъэрэ ккыхиуыгъэх. Шлэлэ мычыжкыэм мы Иофым зэхьоккыныгъэхэр фэхьунхэ, нэмыккэу ккэплон хьу-мэ, ны (унэгъо) мылтыкур зытелыгъэгъэ сабыим ыныбжэ илээ-сиц хьуным емыжэхэу, унэ амалхэр нахьышлэу шлыгъэнхэм фэшл ахьщэр нахь пасэу ккэратынэу хьун ылэккышчт. Ккэралыгъо Думэм ифракциехэм ащышчэу «Единэ Россию» иэксперт-кон-сультативнэ совет хэтхэм законопроектыр игъоу зэралэгъугъэм ар аштэным игугъаплэхэр ккыетых. Ккэралыгъо Думэм ащ шы-дэлэжкэрэ комитетми законопроектым зэрэдыригъэштэщтыр ккыалуагъ.

Законопроектым халпгъэхэзэ эксперт-консультативнэ советым хэтхэм ар хьунккэ алгытагъ, ау ккэщаккэ фэхьугъэхэм игъоу афалэгъугъэ апэ Урысые Федерацием и Правительствэ рахьыллэ-нышлэ, ащ еплтыккэу илэр гъусэ ккыфашлынэу. Сыда плөмэ ащ фэдэ зэхьоккыныгъэхэм Пенсиехэмккэ фондым ибюджети зэхьоккыныгъэхэр фэшлыгъэнхэ фаеу агъэнафэ. Правительствэм игъоу зильгъуккэ, законопроектыр Ккэралыгъо Думэм изэхэ-сыгъо рахьыллэщт.

Экспертнэ-аналитическэ советым хэтэу Галина Кареловам ккызыриуагъэмккэ, ныбжыккэ унэ комплексхэр гъэпсыгъэн-хэм ышхьэккэ пылгыгъ. Шчылэныгъэм ккызыригъэлэгъуагъэм-ккэ, зычлэсышчтхэр зэгъэгъотыгъэным иамалхэр шылэхэ зэрэхьу-гъэм лыпыгъэу сабыеу ккэхьухэрэм япчягъэ хэлплыккэу хэхьо. Ау ащ хигъэуэфыккыгъэ законопроектым ккэщаккэ фэхьугъэ-хэм мы Иофымккэ анахь плэлэшлур ккыхахыгъэ плон зэрэ-мылэккышчтыр. Сыда плөмэ федеральнэ бюджетыр зэхэгъэу-цогъах ыккы ккыхьашчт илээсым ар хэбгъэхьабын плэккышчтэп. Арэу шытми, зы илээсккэ нахь класэу законым ккыуачлэ илэ хьу-гъэми, демографии Иофыгъохэр гъэтэрэзыгъэнхэм ар пэрыохьу фэхьушчтэп.

Мылтыкур телытагъэ ккэхьугъэ сабыир бужым плугъэным, ылгъэ тегъэуцогъэным. Ккыуачлэ зилэ хэбзэгъэуцугъэм илээсиц палатэу ыгъэнафэрэр зыгъахьыжккэ, цыфыгъэ зыхьмылэ ныхэм ккыалыгъэхэр аплунхэм ымыгъэгумэккыныхэ, ахэр чланэжыккэ ашлонигоу ыгъэпсын ылэккышчт. Шыпккэ, ккэшлэгъуае ащ тетэу хьушчтми. Ау унагъомккэ нахь дэгъу хьушчтмэ, сыда законопро-ектым зыккыдемыгъэштэщтыр?

Сыдэу шытми, мы Иофым ехьыллэгъэ гупшысаккэхэр шылэхэ хьугъэмэ, апэрэ еплтыккэхэри ккыуагъэхэмэ, бэ тешлагъэми, маккэ тешлагъэми ар шылэныгъэм цыпхырышчыгъэ зэрэхьушчтым уехьырэхьышжыныну шытгъэп.

Пенсиехэмккэ фондым и Адыгэ республикэ
Ккыутамэ ипресс-ккыулыгъу.

Исэнэхьат хьалэлэу рэлажыэ

Адыгэккыалэ цэ Изэаплэу дэ-тым иврачэу Ешыгоо Мулиэт зытшлэрэр илээс заулэ хьугъэ. Бэ зымылоу, бэ зышлэрэ цыф шыабэу шыт. Исэнэхьат хэ-шлыккышхо фызилэ Иофышлэ. Зыцэ узэу ккыфаккыохэрэм нэгъушлэу апэгъоккы, шыабэу адэгъушылэзэ яфэлло-фашлэхэр афегъэцаккэ. Ащ фэшл поли-клиникэм ккыаккыохэрэм ащы-щыбэхэр Мулиэт джэ члэхьэ-хэмэ, ар ккызэрагъэлэзэмэ ашлонигоу чэзым хэтхэу ккы-хькы.

Ешыгоо Мулиэт Иофшлэн шлэу зыльгэгъурэ врач, зыгурэ зыпсэрэ етыгъэу лэжкэрэ цыф. Аушчтэу Иоф зышлэрэри илээс 43-м шлоккыгъ. 1969-рэ илээ-сым Ермэлхьаблэ дэт медучи-лищым цэхэм ялээшчтхэр ккыз-щагъэхьазырхэрэ иккыутамэ ккызеуышым, пшгъэшжэжые ныбжыккэ дахэр агъэпсыгъэ поселкэу Адыгейскэ ккышчызэ-луахыгъэккэ фельдшер-мамы-ку пунктым шылэжээнэу ккы-гъэккылагъэ. А лъэхьаныр ары Краснодар псылгышлэр ашлы-ным пае ккыагъэкошыхэрэр мыщ ккыдагъэтлэхьэхэу зы-рагъэжыгъагъэр. Непэ фэдэу ащ ккышлэжыи фельдшер-ма-мыку пунктыр зычлэтыгъэ унэжэ цыккыур зыфэдагъэр, ар теплэаджэу зэрэщытыгъэр. Ащ хэт унэ горэ ккырати, узэрэлээн Иэмэ-псымэ хьати имылэу Иофшлэныр шыригъэжыгъагъ. Джары непэрэ цэ Изэаплэ зэтэ-гъэпсыхьагъэу нэбгырэ 20 (ахэм ащышчэу 10-р врачых) зы-щылажэу Адыгэккыалэ дэтым егъэжыаплэу фэхьугъэр. Ащ ылгъэсэ фэзышлыгъэр непэ зи-

гугъу ккэтышлэрэ бзылгыфгъэ нэгъуф бэрэчэтэу, уцуи тлэси имылэу, ныбжыккэхэм шысэ афэхьузэ сымаджэхэм ялээсэрэ, ахэр нэгъушлэхэу гъогу тезыгъэ-хьабынхэ зыльгэккырэ Ешыгоо Мулиэт ары.

— Анахь врач Иэпэласэу, Издэб ин зыхэлгъэу, луи шлэи зы-пымылгъэу, ипшгъэрылгъэр шыт-хьэу хэлгъэу зыгъэцккэхэрэ Мулиэт апэу зидахэ слөмэ сшлонигохэм ащышч, — ккы-тилуагъэ Изэаплэм ипэшэ клэла-ккэу Шэуджэн Вячеслав. — Адыгэгъэ дахэ хэлэ, цыфышлэ, Иофшлэккышхоу. Тэ, ныбжыккэ-хэмккэ, тиупчлэжыгъэу, тилэ-пылэгъу, тыфэраз, тэгъэлэплэ. Мэфэ Иофшлэгъухэм хьупхьэу зэрэлажкэрэм имызаккыоу, шэм-бэт мафэхэм Иофышлэ ккыдэ-ккы, Изэаплэм дежурствэр ще-хьы. Гъэрэккэ типоклиникэ нэбгырэ мин 13 ккыккылагъ, ащ фэдиз сымаджэхэм яфэлло-

фашлэхэр дгъэцккэлагъэх. А Иофшлэгъэшхохэм анахь зи-лахьышлэ ахэзышлыхьагъэхэм ащышч Ешыгоо Мулиэт. Сэ сшпхьэккэ мафэ ккэс зыцэ узы-рэ нэбгырэ 30 — 35-мэ сьа-зэмэ, Мулиэт ащ ккырым-гъэхьурэмэ, ккышчыгъагъэрэп.

Ешыгоо Мулиэт ыцкэ зэ-хихымэ, ар зыфэдэр ккыуимы-лонэу, иадыгагъэ, ишлүшлагъэ, идэхэлуагъэ зэхимышлагъэу Адыгэккыалэ имызаккыоу, Теу-цожь районми зыцэ узыгъэ цыф бэдэдэ ккымыккыныу ккыт-щэхьу. А зэпстэур Ешыгоо Му-лиэт ккыфэзыхьыгъэр иады-гагъэ, ишэн-хэбзэ шээбагъэ, Иофшлэн шлэу зэрильгэгъурэр, иныбжыккэгъум ккыыхыгъэ цэшлэ сэнэхьатым мыпшгы-жэу, ыгу етыгъэу илээс 43-рэ хьугъэу зэрэрылажкэрэр ары.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Сурэтым итыр: Ешыгоо
Мулиэт.

ЛЪЭУЖ ДАХ

Литературэр гугъэм илэ-гъохэщ, гъашлэм игъундж, цыфыр зыгъэгъозэрэ гузеш, гушхъэ хэгъахъу. Нэмыклэу къэплон хъумэ, обществэрэ литературэмрэ зыпкъы, зыгу. Тхаклом ыгу чыгуи, огуи, цыфхэм ядунэтетыкли щызэблэкы. А гум гугъэр ІэкІап-хымэ, гъэхъагъэхэм гъашлэми къашкІэ.

Усаклоу Бэгъ Нурбий ежъ кызыхъухъэгъэ уахътэм ицыф. Сыд фэдиз къын ылъэгъуми, ежъ зытет гъогум текыгъэп. Ау сыдми «непэ сыныбэ из згыотымэ икыугъ» ылоу шылагъэп. Тыгъуасэ хъугъи, непэ хъурэри, неущ къэхъун ылъэкІыщтри ыгу, ышхъэ ащызэригъэзафэзэ псэугъэ, тхагъэ. Бэгъ Нурбий иунагъокІэ Мыекыуапэ дэсэу, гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» Іоф шишІэзэ чылэм сикыгъэу редакцием сызычІэхэм, яунэ сыригъэблагби сыхъэклагъ, яни нэлуасэ сыфхъугъагъ. Іэдэбрэ нэхъойрэ ынэгу кыкІэшэу, зэрэадыгэ бзылфыгъэр мыгъуащэу шхъатехъо плокІэ цыкІур техъуагъэу пІэкІор шъабэм исыгъ. Дахэу, жэбзэ зэгъафгъэкІэ, уедэлэу зэпытыгъэкІи уемызэщынэу, гушхъэ ышІыщтыгъэ. Егъашлэм сишІэщтыгъэм фэдэу кыспэгъокІыгъ. ЩыІэныгъэм икыинхэр зэхэзышІэгъэ бзылфыгъэу зэрэщытым гу лымытэнэу щытыгъэп. Игъэсэптхыдэ, иушхъый жабзэ зэхашІэу урыгъуазэмэ, хэт ушыщми къыпшхъапэщтыгъэ. Ыкыоу Нурбийрэ инысэу Симэрэ зерафэразэри игушхъэ кыкІэшхъыгъэ. ИшІогъоныгъэхэр фагъэцакІэхэу, дахэу зэрэдзекІохэрэр лъэшэу игопагъ.

Нурбий гушхъыгъэу узыфхъукІэ, кыоуплы зыхъукІэ, иІэдэб, ишхъэбагъэ зэхашІэщтыгъэ, гулгытэрэ зэхашІэрэ зэриІэхэр, хъоршэрыгъэм зэрэпэчыжъэр кыбгурылощтыгъэ. Ышхъэ кІэгъэнагъэу Іофэу кыфэгъэзагъэр егугъуэз ыгъэцакІэщтыгъэ, ащ кыпызыжъырэ уахътэр усэ зэхэлхъаным тыригъэкІуадэщтыгъэ.

Нурбийрэ ащ ишхъэгъусэу, зэлъашІэрэ радиожурналистэу Симэрэ ясабийхэм шэн шла-

гъохэр ахалхъанхэ альэкІыгъ. Ежхэм афэдэу зыфежхъэрэ Іофыр дэгъоу агъэцакІэу, гъэшІоныгъэрэ шхъэкІэфагъэрэ ахэлэу агъэсагъэх. Адыгэ шэн шлагъохэм арэгъуазэх, адыгабзэр шІу альэгъу.

Адыгэ творческэ интеллигенциер зышхъахъэрэ «Кы-щэу», гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» (джы «Адыгэ макъэм») Бэгъ Нурбий илэс 26-рэ Іоф шишІагъ. Ар макІэп — лы ыныбжэ мэхъу. Сэ а лъэхъаным сылукІэу хъугъэ. Район, хэку зэлукІэхэм язэхэ-сыгъохэм ежъыри сэри тахэла-жэщтыгъэ. Гъэзетым Іоф щызышІэщтыгъэ нахъыжхъэу Андырхъоэ Жантэмыр, Хъуажэ Исмахыл, Пэнэшъу Сэфэр, нэмыкІхэм зэракырып-лырэр иІофшакІи, изекІуакІи, иІокІэ-шыкІи къахэщыщтыгъэ.

Адыгэ лъэкІыкым шІулъэгъоу фыриІэр къыригъэщыпкъэ-жъэу, жэрыІо творчествэм пэблагъэу Нурбий ытхыгъэр зэрэбэм тыщыгъуаз. Анахъ кы-дэхъугъэмэ ащыщ усэ-орэдэу «Тэ укІорэ, сигуаго!»

Бэшлагъэу блэкІыгъэм, аужыпкъэм лэшІэгъум ехъу зытешлагъэм кыфегъэзэжъы усаклом. ТичІыгу гупсэ тыдэ-лэжъэнэу, тыфэлэжъэнэу, мамыр-зэгурыІоныгъэ шылакІэу зынахъ тхъагъо щымыІэм тэри, кыткІэхъухъэхэрэри хэтынхэу фай Бэгъ Нурбий. Иусэу «Хэгъэгум икыблэ чыпІэу...» зыфилорэм а шІогъоныгъэм ышхъэ кыщырехы:

**Хэгъэгум икыблэ чыпІэу
Сихэку фэхъугъэр ныщІэ
Силэщт сэ егъашІэм пІа-
нІэу,**

**Силэщт ар гъашІэм гу-
гъанІэу.**

Нурбий иусабэм кызы-щыхъугъэ чыпІэм шыщэу ицыкІугъэзэ зэсагъэм, шІу ылъэгъугъэм къащыфегъэзэ-жъы. Усэу «Тамэ кысеты» зыфилорэм шетхы:

**Бзыу чэф цыкІумэ мзыр
абыбыхъэ,**

**Сигупсэ псыхъор, гъэхъу-
нэр, губгъор,**

**Шъулъэгъу къэсми,
сынитІу мэгъушІо,**

**Тамэ егъотышхъ, сыгуи мэ-
быбы.**

«Чыгум ищыкІагъэр» зы-

филорэ усэм мырэушхъэу кы-шело:

**Псалы орэди ахэт «Ти-
чыгу!»**

**Зы гушхъыгъэ фэдэу ар гу, ар
чы.**

**Нахъ рэхъат шыІэп умы-
гъэгумэкІи,**

**Нахъ хъалэл шыІэп умы-
жъалымэкІи.**

Лиризмэм, къэлэкІэ дэхэ ямышІыкІэхэм афэсэмэгон Бэгъыр. Щысэу къэтхъын «Гъэмэфэ ошх» зыфилорэ усэм иаужырэ сатыриплІ:

**Чэмы щашІор къащы фэ-
дэу**

**Пщэхэр огум зэлъиты-
гъэх.**

**Чым зыщэкІом а орэдыр,
ШкІэ шъокІыгъэу рэхъа-
тыгъэ.**

Зиусэ, зитхыгъэ, зитхыль зы-гъэбыракъхэрэм Нурбий ащы-щыгъэп. Рэхъатэу, мытхъыт-хъэу, зэфырикъужъэу мэпсэоу къыпшІуигъэшІэу шэн гъэтІы-лыгъэ, шэн шъырыт ащ зэри-лагъэр сэ симызакъоу, зэкІэ зы-шІэщтыгъэхэм хагъэунэфыкІы. Ыгуи, ыкІуачІи, шІэныгъэу зэригъэгъотыгъи иусэ сатырхэм аритыгъэх. ЗыгъэгумэкІрэр гъунэнчъэу зэрэщытыгъэр ит-хыгъэ пстэуми къахэщы. Гу-гъэм инахъышІур цыфым пи-гъохыщтыгъэ, чыгоу янэм ирэхъатныгъэ кІэхъопсэу шылагъ:

Къэгъагъ нэщх-гушхъэу

**Чыгум ынапэ кыгъэгъу-
шІуатэу,**

Джэгъу пчэгъушхом

**Цыфмэ яхъяр сшІогъу
щысІуатэ.**

Бэгъ Нурбий иусэхэм шІуны-гъэ мэхъанэ яІ. Тиунэхэр кІэ-

ракІэхэу, типсэукІэ нахъ зте-фэу ригъэжагъэми, гъэсэпт-хыдэр зэрэтигъогун фаер гукІэ тызэнэкъокъужъзэ, шэн-гъэп-сыкІэм ылъэныкыокІэ «тызэ-Іэзэжъзэ» тызэрэпсэун фаер зэхешІэ. Джырэ мафэхэм афэ-дэу Нурбий зыщыпсэугъэ лъэхъаным уежъэнышхъ, хэгъэ-гухэр кызыбгъэлъэгъунхэу, «унэ жъы кІэбгъэунэу» амал-хэр, лъэкІхэр шылагъэхэп. Шыпкъэ, ар агъэкІогъагъ Советскэ Союзым илэхъан «япшІыкІухэнэрэ респуб-ликэкІэ» заджэщтыгъэхэ Бол-гарием. Ащ фэгъэхыгъэ усэу «Сыгу пэблэгъэ чыгум» зы-филорэри зэхильхъыгъагъ. Жур-налист ІофшІэныи усэ тхынми Нурбий афэкъулай хъугъэу, ау еІлани нахъ кыыхыхырэмкІэ джэнджэш горэхэр ыгу щызэб-лэкІыщтыгъэх. Арэу щытми, ылощтыгъэ: «Журналистикэр — ахъщэ кызырэсылэжъырэ сэ-нэхъат. Усэ тхыныр сэркІэ псэм изы кІэлъэныкыу!» Ары зэрэ-щытри, Бэгъ Нурбий поэзиер иапэрэ ІэнэтІагъ. Макъи, пы-чыгъуи, гушхъыгъэ хъыгъэ шхъа-фи, ритми, рифми, нэмыкІ усэ шапхъэу шыІэхэри альыхъумэ гукІэ, шхъэкІэ кыгыотыхъэзэ тхыльпыІэ тхъапэм ригъэкІу-щтыгъэх. Ыгу кыдэчъырэр ышхъэ щычхъабзэу, ныбжы-кІэ дэдэу ригъажыи, илэс 30-м ехъурэ тэщ пае усэхэр зэхиль-хъагъ. Ежъ ыгу шыблэрэ ты-гъэр тэщ пае шІэтынэу фэягъ. Бэ кыдэхъугъэри. Ипоэтическэ сборникибгъу Мыекыуапэ, Москва къащыхаутыгъэх. Иусэ-мэ ащыщхэр адыгэ компози-торхэм орэдышхъомэ аралъ-хъагъэх.

Бэгъ Нурбий итворчествэ зэрэпсаоу пштэмэ, усэкІэ тхыгъэ романэу «МэшІоІэ мыкІуас» зыфилорэр лъэгэпІэ ин. Ащ икыгъэжапІэ икІалэу Адамэ ыцІэкІэ егъэу зэрэты-ритхагъэми мэхъанэ горэ имыІэу щытэп. Тауж кыкІырэ ныбжыкІэхэм тиблэкІыгъэ мафэхэр зыфэдагъэхэр ашІэ-ным, зэфэхъысыжъ тэрэз хахы-ным, Урысыем ис цыфхэм язэкъошныгъэ шылакІэ нахъ агъэпътэным, ядыгъэ чыгу шІулъэгъоу фыряІэм хэхъоным щэгугъы. АІоба, блэкІыгъэ шылакІэр зыфэдагъэр умышІэу непэрэ мафэм осэ тэрэз фэп-

шІын умылхъэкІыщтэу!

Романым иапэрэ сатыр зы гушхъыгъэу «ХъакІэщ...» зыфилорэмкІэ кызырэрэгъа-жъэрэми узэгупшысээн хэлъ. ХъакІэщыр адыгэхэмкІэ гъэ-сапІэ, гулгытэрэ шІэныгъэрэ, цыфыгъэрэ лыгъэрэ, шэн тэ-рэрэ акылырэ зыщызэрагъэ-гъотрэ чыпІ. АдыгэхэмкІэ хъакІэщыр — университет, ака-демии! Тарихыр зылхэпсэ усэ-романым илэесищэ Іоф ди-шІагъ ыкІи кыдэхъугъ. «Нэ-фылъ хъарым тежэ» зыфилорэ усэм шетхы:

**Нэфылъ хъарым чІыр
пІапчъэу щымытыныр**

**Зэлъытыгъэр непэ цыф-
хэм янэхъой.**

**А нэхъоим кыпкъырэкІмэ
рэхъат тыныр —**

**Рэхъат тынэу мамыр-
ныгъэр чІым щытпхъэн.**

Усэ тхыльым инэкІубгъуи 170-рэ зыубытрэ романым лъэкІыкым игууэз-лыуэхэу я 19 — 20-рэ лэшІэгъухэм кызда-хыгъэхэр адыгэ жэрыІо твор-чествэм пэблэгъэ жэбзэ зэгъэ-фагъэкІэ авторым кыреІо-тыкІы. Адыгэм нахъ ыгъэлъэ-пІэрэ зекІуакІэхэу гъэшІо-ныгъэ-лътэныгъэм, къэрар-шыпкъагъэм, лыгъэм, сэмэр-къэу дахэм арэгъуазэх рома-ным хэт цыфхэр. Адыгэм иду-най зыфэдэр, ишІэныгъэ, игу-лътэ зынэсэрр икыукІэ ахэм зэхыуагъашІэ. УсэкІэ тхыгъэ романэу «МэшІоІэ мыкІуас» зыфилорэр адыгэ литературэм егъэшІэрэ нэпэелІэ ІэшІэ-гъэшхоу хэуцагъ.

Нурбий Іофэу ыгъэцакІэ-щтыгъэм гъот рыпшІынэу, мылкъушхо рыуугъоинэу шы-тыгъэп — журналист сэнэхъат-ми усэ тхынми. Хэтэ фэмыер зэщымыкІэжъэу шыІэным?! Ау ежъ кыыхыщтыгъэр нэ-мыкІ — зыпкъ ит зекІуакІэр ишэнэу, Іахыл-благъэхэм ыгу афыхыгъэу, бын-унагъом фэгумэкІэу псэугъэ. Цыфхэр анахъ зыкІэхъопсырэр Нурбий кылэжъыгъ — зышІэщты-гъэхэм шІукІэ агу къэкІыжъы, итхыльхэр тимэкІаймэ атетых.

Ары, ежъ Нурбий лэжъэ-кІошхуагъ, литературэм «ихъа-сэ» кыщыгъэкІыгъэр зэкІэ тэ тилэрылхъ. Ахэр гурыт ыкІи апшхъэрэ еджапІэхэм яегъэджен программэхэм ахагъэхъагъэхэу ныбжыкІэхэм ащызэрагъа-шІэх. Иусэхэм атехыгъэ орэд-хэр типчыхъзэхъахъэхэм ащэ-жынчых. Ежъ щымыІэжъыи, ыцІэ кытхэт!

ШЭКІО Абрек.

Усаклоу.

Уитарихъ зэгъашІэ, гъэлъапІэ

Чъэпыогъум ыкІэм Мыекыопэ аэро-дромым (1942) хы ШІуцІэ флотым иморякхэм парашют дзэитысыкІыгъэ операциер зышхъыгъэр илэс 70-рэ хъугъэ. Хэгъэгу зэошхом итарихъ ар Мыекыопэ десанткІэ хэхъагъ.

Шэклогум и 5-м, илэси 10-кІэ (2002) узэкІэІэбэжъымэ, Урысые Фе-

дерацием и Президентэу Владимир Пу-тинын иІофшІэн пшхъэрлхъэр ыгъэ-цакІэзэ Адыгэ Республикэм къэ-кІогъагъ.

Шэклогум и 8-м къуаджэу Гъо-бэкъуае адыгэ бзылфыгъэхэм яа І-рэ шъолгыр зэфэс кыщызэІуахыгъагъ. Ар зыщылагъэр илэс 90-рэ хъугъэ.

Шэклогъу мазэм, илэс 75-кІэ узэкІэІэбэжъымэ, латин графическэ лъапсэм тетыгъэ адыгэ хъарыфылхэр урысыбзэм тырагъэуцагъ.

Шэклогъу мазэм ыкІэм (1992) Адыгэ Республикэм икомполиторхэм я Союз зызэхашагъэр илэс 20 мэхъу. (Тикорр.).

Усакло, адыгэ IорыIуатэмэ

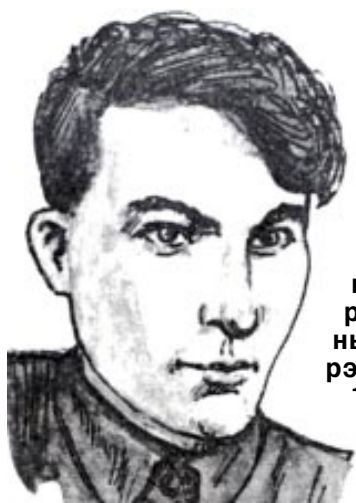
яугьоякIу

Адыгэ литературэм ыкIи адыгэ жэрыIо творчествэм яхьылIэгэ IофшIагэжэр, ежэ зэхилъхэгэ усэхэр хэку гэзетым, альманаху «Тихахьом» янэIубгьохэм 1929-рэ ильэсым кышгэгэ-жыагэу Рэщыдэ зэпымыоу кыащыхиутыггэжэ.

Шошхьуныгэ пыгэрэ гугэзэ зыдаIыгэу цыфхэр зыщыпсэурэ зэманыг а ильэсхэр. Обществэннэ шыIэклэ-псэукIэм ыльацIэ иль идеологием литературэм ижыи ипси хэтыг. Ар Меркицкэ Рэщыдэ итхыгэхэм апIэхэми кыаушыхьагы: гэбэжыу кыгтэу чIыгур лэжыгэным иамал-кыулайхэр зехьэгэнхэм кыфаджэу «Губгьуиш» (Усэ. Гэз. «Адыгэ псэукI», 31.07.1929), кIочIэ ныбжыкIэхэм ячаныгэ-нэутхагэ кьэлэтыгэным имэ-шIокIэгэнэу «Комсомол» (Усэ. Гэз. «Адыгэ псэукI», 21.08.1929), коллектив шыIэклэ-псэукIэм ыкIуачI, ильэклэ кыриIотыкIэу «Зэкьорыпсэум икаток, Совет хабзэм икомбайн» (Усэ. Гэз. «Колхоз быракъ», 13.08.1933), коллектив шыIэклэ-псэукIэм иджэмэкьэхэ зыхьлукIырэ усэхэр «КIэлэклэ бригадэм иорэд» (Орэд. Гэз. «Колхоз быракъ», 17.08.1935) ыкIи ахэм анэмыкIыбэхэр.

IофшIэнми хьупхьагэр, чаныгэр, текIоныгэ инхэр кыащыдаху, «жыыр акьутэу, кIэр агьэчэу» (Цэй И.), непэ нахь неуц нахь даху, нахьшIоу, нахь баеу шыIаIкIэр зэрагэпсышттым ячыхьэ пыгэу тельэу зэрэпсэу-хэрэр, зэрэлажэжэр Меркицкэ Рэщыдэ иусэхэм, иорэдхэм, ипшынальхэм идейнэ-художественнэ пкьынэ-лынэу апкьырыль. Шошхьуныгэм, гугэзэ лъагэм янэфи, яфаби Рэщыдэ итхыгэхэм кьахельэсыкIы, гур аузэндэу чэф-жыот макьэм закьышIаIэты. Ахэми язакьоп, непэ кызнэсыгьэми практическэ мэхьанэу яIэм кышчымыкIагэу адыгэ литературэм, лэпкь жэрыIо творчествэм яхьылIэгэ IофшIагэу Меркицкэм ыгхыгэхэр тыхудожественнэ зэхашIэ учуным фэлажэжэ, зырагэушымбгэу, зырагэIэты. Ац фэдэх усакIом истатыхэу хэку гэзетым кыхиутыггэжэр: «Адыгэ фольклорым иIофкIэ гушылэ зауI» (Гэз. «Колхоз быракъ», 20.11.1936), «Адыгэ орэдыжэхэр шыIэIаIкIэм итгэпсын фэдгьэфедэных» (Гэз. «Колхоз быракъ», 9.03.1937), «Осэшхо зиIэ поэм» («ФэкьолышIу иорэд» зыфиIорэм фэгьэжыг. Гэз. «Социалистическэ Адыгей», 10.12.1938) ыкIи ахэм анэмыкIырэ литературоведческэ IофшIагэу Рэщыдэ иIэр макIэп.

Адыгэ лэпкь жэрыIо IорыIуатэхэм яхьылIэгэ тхыль шьхьафхэри Меркицкэм кыдигэкIыггэх: пшысэ-поэмэхэр зыдэт тхыльхэу «Iыжэ цыкIумрэ нью цыкIумрэ» (Краснодар, 1936), «Iыжэымрэ иныжэхэмрэ» (Мыекьуапэ, 1938), жэрыIо IорыIуатэхэр зыдэт тхыльхэу «Пшысэхэр» (1939) ыкIи урысыбзкIэ «Адыгейские народные сказки» (Н. Дориан итгэу, 1940) зыфиIохэрэр. Ахэм адакIоуи зэдэIэтын Iофхэри Рэщыдэ ышIагэх. Т.Г. Шевченкэм итхыльхэу «Стиххэмрэ поэмэхэмрэ» (НакIэ

Шьахьхэ итгэу, 1939), Е Чарушкиным итхыльхэу «Тыгьужышчы» (1939) зыфиIохэрэр адыгабзкIэ зэридзэкIыггэх...

Шыжэ усакIохэм ятворчествэ угьойгэнымкIэ, хэутыгэнымкIэ Iоф макIэп Меркицкэ Рэщыдэ ышIагэр. Теуцожэ Цыгьо иусэ пчыагэхэр, Уджыхьу Нэпхьуае, Мызэгэ Хьаджэбир, Трэхьо Смел, НапцIэкьо Хьалидэ яусэхэр кьаригьалозэ ытхыггэх, хэутыным фигьэхьа-зырыггэх, ахэм ащышхэр хэку гэзетым кыриггэхьаггэх. Теуцожэ Цыгьо зиггэпсэфынэу 1938-рэ ильэсым Гагрэ загьа-кIом, Меркицкэ Рэщыдэ гьусэ фашыгьаггэ. Тьдэ кIоми, ащэми мэээ псаум ашутым кыгьуггэ, кыIорэр ытхымэ, хэку гэзетым кыгьэхьызэ, усакIом ижэрыIо усэ сатырыбэхэм Рэщыдэ псэ ахилъхьаггэ, ящыIэныггэ лъагэ пыгэу тыриггэуцаггэх.

А усэхэм ашутым идунэ-епльыкIэ, идунэелъэгьукIэ, идунэзэхашIэ, ихудожественнэ гупшысакIэ ыкIи ихудожественнэ псэлэжэ-шIыкIэ тыщаггэ-гьуазэ, адыгэ литературэм итарихькIи теоретикэ-литературнэ мэхьэнэ гьэнэфаггэ яI. А зы Iофыгьом ехэу ымышIаггэми, Меркицкэ Рэщыдэ ыцIэ, шэч хэмыльхэу, адыгэ литературэм кыхьэнэжыштыггэх...

Адыгэ лэжыаIохэм ящыIэклэ-псэукIэ зыкыIэтыным, яэхашIэ кьэушынышты, дунэякIэм иггэ-псэклэ лъэшы хьунхэм гьэпсэф имыIэу дэлажэжэштыг хэкум ипашэу Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые. Уцуи гьэпсэфи имыIэу Хьахьуратэр цыфхэм ящыIэклэ-псэукIэ кызыриIэшттым пыльыг. Ар кыагурылоштыггэ ежэ цыф лэжыаIохэми, шIульэгьуи фашыштыггэ хэкум ипашэ. Ау лэпкьым, хабзэм тхьамыкIэгьошхо кьахьуллаггэ: чьэпыоггум и 5-м, 1935-рэ ильэсым Москва, Кремлым исымэджэщ Хьахьуратэм ыпсэ зэрэшыхэкIыггэм икьэбар гухэклэ цыфхэм кьалгыIэсыггэ. Ар гухэкIышхо ащыхьуггэ хэкум, кьэралыгьом арыс лэжыаIохэм. Ахэм ягууз усакIохэми ягуузэу нэпсыр зыхэчьырэ сагьышхэр Цэй Ибрахьимэ, Хьаткьо Ахьмэд, Цыгьо Теуцожэ атхыггэх. А мафэм Меркицкэ Рэщыди етхы «Ти Шыхьанчэрий» зыфиIорэ усэ гухэкIыр. ШыIэIаIкIэм итгэп-сакIохэм япашэ хьуным пае гьогу кьыныбэ кьыкIуггэ Хьахьуратэм. УсакIом зэриIоу,

Пэчыхьажыым ихьэпсэ чьыIэ

Зэманьбэрэ о учIаггэсы,

Я XIX-рэ лэшIэггум ия 30 — 40-рэ ильэсхэм адыгэ фольклорым иугьоин, адыгэ художественнэ литературэм ихэхьоныггэ ялэжэжэу мыпшыжэу шытыг Меркицкэ Рэщыдэ. Ац изы шыхьат «Адыгэ литературэм их-рестоматие» зыфиIоу я 6-7-рэ классхэм апае (а лээхьаным тарихь-литературнэ шыкIэм тетэу адыгэ литературэм итарихь зыщызэраггашIэшттыггэр а классхэр арыггэ) 1938-рэ ильэсым Еутых Аскэр кьыдиггэкIыггэ тхыльыр. Ац адыгэ тхэкIуибггумэ ятхыггэхэр дэтых. Ахэм зэу ащыш Меркицкэ Рэщыдэ. Псаоу цылаггэмэ, мы мафэхэм ац ыныбжэ ильэси 100 хьуштыггэ.

Тихэку урамьггэсэу
Ильэсыбэрэ ухаггэтыггэ.
(Гэз. «Колхоз быракъ» 10.10.1935)

Ау сыдэу зыдзэекIохи, зэфаггэм кIэдэурэмэ ягьоггэу зытеуцаггэм тырадзышггэп, текIоныггэр кьыдихи, лэжэжэу жьуггэхэм япашэу шыIэIаIкIэр адиггэпсыггэ. Рэщыдэ иусэ кьызырэщиIоу, «Хьахьуратэр залорэм лэжэжэу цыфхэр гушIукIэ» еплъыхэу, зыч-зыпчэ-гьоу пыгэу зэкьотхэу шыIэ-кIаIкIэм иггэпсын кьызытеуцо имыIэу фэлэжыаггэх. Лэжэжэу цыфхэм яуггэ нэфэу, яуггэ кIуачIэу, япашэ дакIохэзэ, «Iлэныггэр кьэси» лэжыаIохэм ар джы ахихыггэ. Ау лэжэжэу цыфхэр кьызытэмыуцохэу ыпкIэ лыкIотэнхэу, Хьахьуратэм — лэпкьым ыкьо шIаггэу, цыфмэ ячыхьэ пыгэ зыггэ пашэм гушылэ реты:

Иорэу о зепхьэггэ шыпкьэр
Мыкьутэжыынэу дгьэпсын.

А ильэсым, 1935-рэ ильэсым, Адыгэ кIэлэггэджэ училищыр Рэщыдэ кьеухы. Ац кьышгэгэ-жыаггэу Адыгэ научнэ-ушэггэIо институтым (джы АРИГИ-кIэ заджэжэрэм) описауфэ шыIэ-жыаггэ. А ильэсхэм лэпкь жэрыIо творчествэм иугьоин, изэггэшIэн пшыи, гьэпсэфи имыIэу Меркицкэ Рэщыдэ чанэу адэлэжыаггэ, институтым фольклорымкIэ ифонд лэшэу ыггэ-баиггэ: усэхэр, пшынальхэр, орэдыжэхэр, тхыдэжэхэр — жанрэ зэфэшхьафхэм арыльхэу лэпкь гурышэ-гупшысэхэр кьызыIотыкIэу кьытхыжыггэр бэдэд. Ежэ Рэщыдэ итворческэ нэшэнэ-гьэпсыкIэ шьхьаф учунымкIэ, пытэнымкIэ фольклорыр кIочIэ кьэIуапIэ фэхьуггэ. ТхэкIо ныбжыкIэхэм яхудожественнэ IэпIэсэныггэ хаггэ-хьоньмкIэ лэпкь жэрыIо творчествэм иамалхэр икьоу зымыггэ-фэдэжэрэр зэрахэтыр кIиггэ-хьызэ, а амал гьэшIэггонхэр гьэфэдэггэнхэ зэрэфаем кьы-фаджэзэ, адыгэ тхакIохэм япэрэ зэфэс (1936) поэзиэмкIэ докладэу Хьаткьо Ахьмэд кьышчыггэм Меркицкэ Рэщыдэ ипшысэ-поэмэу «Iыжэ цыкIумрэ нью цыкIумрэ» (Краснодар, 1936) зыфиIорэр шыхыггэу-фьыкIыггэ. «Фольклорым дэгьоу дэлажэ Меркицкэ Рэщыдэ. Ац ифэмэ-бжыымэшIоу тхэкIо ныбжыкIэм кьытырихьаггэр нэрыльггэу. Фольклор усэр ыльапсэу кIэлэцIыкIухэм апае тхыль шIаггэ ытхыггэ». Ац юж ильэситIу нахь темышIаггэу джыри «Iыжыымрэ иныжэхэмрэ» зыфиIорэ пшысэ-поэмэр

1938-рэ ильэсым кьыдеггэкIы, усэхэр зэпымыоу гэзетым, альманахым кьащыхеутых. ЕтIани анахь хэггэу-нэфыкIыггэн фаер адыгэ кIэлэцIыкIу литературэм изытет зэрэзэраггашIэшттыггэм Меркицкэ Рэщыдэ иIофшIаггэ-хэр ыггучаггэ. Ау зоуж ильэсхэм кьызыхэкIыггэр кьэшIэггэуае, программэхэм ахэзыггэ хьуггэ. Шыпкьэ, «Ягушчыи яIаши чаныггэ» зыфиIорэ тхыльхэу заом хэкIодэггэ поэт, писатель ныбжыкIэхэм япроизведениехэу Жэнэ Кьырымызэ зэхиггэуцуи 1966-рэ ильэсым кьыдиггэкIыггэм Меркицкэ Рэщыдэ изы пшысэ-поэмэрэ нусишчырэ кьы-дэхаггэх. Лэпкь художественнэ псалтэм идэхаггэ, лэпкь жабзэм ибаиггэ зыхэлы усэхэу Меркицкэ Рэщыдэ ытхыггэхэр зыфитхыггэхэм алтыггэIэсыжыггэныр тинепэрэ адыгэ литературоведение ипшгэрыльмэ зэу ащыш...

Анапэ пэггунэггэу псэуштыггэ адыгэ кьуаджэу Хьатрамтыку 1912-рэ ильэсым Меркицкэ Рэщыдэ кьышчыггэ. Исабы-игьо-ныбжыкIэггэу лэжэанхэр а хьылушэ чылэм шыкIуаггэх. Адыгэ автоном хэкур зызэхаштэм, лэпкьым кIэрычыггэу кьэмынэнхэм кIэнэцIыхэу, 1924-рэ ильэсым, кьоджэдэхэр ялэпкьэггэуае кьахаггэIыс-хьажыныхэу кIэлэIуггэх. Джащ тетэу кьуаджэу Хьатрамтыку (Суворово-Черкесскэр) кьэко-щыжыи, Тэхьутэмыкьое районым икьыбIэ лэжыкIэ район гупчэм километри 7-кIэ пэчыжэу 1924-рэ ильэсым шытIысыггэ. Кьоджэдэхэм адыгэ лэпкь кьуамау зышчышхэм ыцIэр чылакIэу аггэпсыггэм фаусыггэ — НэтыхьуаекIэ еджаггэх. Хьатрамтыку кьыкIыжыкIыи чIы-пIаIкIэм апэ кьэIожыггэхэм ащышчыггэ Меркицкэ Аминэ иунаггэуи.

Ялэпкьэггэуае кьазэрэхэ-тIысхьажыггэхэм ыггэушхо-хэу шыIэIаIкIэм иапэрэ лэбэ-кьухэр кьуаджэм едзых: цыфхэм акIуачIэ зэхэлтэу зэдэпсэ-унхэу ККОВ-р (Комитет крестьянской общественной взаимопомощи) зэхаштэ, еджапIэ кьуаджэм кьышчызIуахы, гуггэ ин яIэу кьоджэдэхэр зэдэлажэжэ...

Кьоджэ еджапIэр кьызыеухым, Краснодар дэт кIэлэггэджэ техникумым Рэщыдэ чIэхэ, дэггэу шеджэ, усэхэр ытхыггэхэу, хэку гэзетым кьышчышхыггэхэу ре-ггэжэ. Ильэс 17 зыныбжэ кIэ-лакIэр литературнэ-творческэ гьоггум пыгэу теуцо. КIэлэггэ-джэ училищыр Рэщыдэ кьызи-

ухыкIэ Адыгэ научнэ-ушэггэIо институтым Iоф шышIэнэу ра-ггэблаггэ. Литературнэ-творческэ ыкIи научнэ-ушэггэIо-шIэнхэр иггэIотыггэу ыггэца-кIэхэзэ, Хэггэу зоошхор кье-жыаггэ. Исабынгьом кьышгэггэ-жыаггэу ыльэжэу лэжыкьэу зэрэсэкьатым кьыхэкIэу дзэм амышэу Рэщыдэ кьэнэггэ. Фашист тхакIохэр тыхэку кьэ-сыхэ зэхьум, хэкум ипашэхэр Мыекьуапэ гуIэнкIэ дэIыжыггэ-ггэх. Игьо имыфэхэу кьалэм кьыдэнаггэхэм Рэщыди ахэфаггэ. Нэужым ячылэ — Нэтыхьуае зиггэзэжыггэ.

Оккупантхэм, ахэм агохьэггэ кьумалхэм Рэщыдэ кьыраIуаггэ «яхэбзакIэ» иггэIорышIапIэ тхакIоу Iухьанэу. Ау сыдэу зызашIэ тетгыггэр зие кьумалхэм Iоф афишIэнэу еуцоллаггэп. Ар иггэIотыггэIаеу Лэуэстэн Юсыф ироманэу «Насып нал» (1988) зыфиIорэм кьышчыриггэ-лэжэуыкIыггэ. Рэщыдэ ыльэжэу лэжыкьэуIэ сэкьатыггэми, кьэууфэнэу цымыт шылычпыкьэ хэлыггэ, аггэштэнышэ, зыфаер раггэшIэн амыльэжыггэу шылы-чыгу иIаггэ. Ежыыр шыпкьэу ижэдэIэу зэхэтэхы: «Мыхэм аIорэр сшIэмэ — сылэггэиIу, — ераггэу IупшIэ гьуаггэхэр бзэ-гупкIэ ыггэушынышэ, игушчыIэ кьыпиггэхьэжыггэ. — Зэрафэ-сымышIэшттыр ашIошэ зэхьум, «гухэлыггэу уиIэу мыщ укьызы-кIаггэнаггэр кьэIуат» аIуи, мы сапашхьэ ит Iыхьужыкьым кьа-мышч тхьапэм сынэггэу зэгуриггэ-уыггэ. Сыкьызыфаггэнаггэр гьэнэфаггэба, сышкьужышчэти ары, ежэ «кьаIо» еIуи кьысао, «кьаIо» еIуи кьысао. ЗэраIорэм тетэу спсэ Iуихышчтми, сынапэ кьабзэу дунаем серэхьыжэ...» («Насып нал», 1988, н. 213). Зи кьазэрэдэмышхышчыггэр кьумалхэм зашIэм, зылэмэ гьучI ателхэу, шхужышхэу джэжэшгьоггум тетгы-ггэ кIалэм шхонкIэIымыкIэ кьу-малыр еуи кьызыхыггэфаггэ, «янэ зэзакьэ кьэIыижи, ыльапсэ кьыIауыггэ пIонэу, ыкьэ кьы-гофаггэ» («Насып нал», н.213).

Ары, Рэщыдэ иусэхэм, ипшы-нальхэм апкьырилъхьэшттыггэ гурышэ-гупшысэхэм афэшшып-кьэу кьэнаггэ. Ар пыими, ахэм агохьажэхэми кIалэм фаггэгу-ггэп — янэ ыпашхьэ раукIы-хьаггэ. ШьхьэзыфэшIухэм, шьхьэфэIушхэу пыим гохьаггэ-хэм зыгохьаггэхэм лэжыкIэтын зыфашIэу Iоф фашIаггэ, игьо кьэси зыкIатхужыкьыи зызэIа-укьытаи дежэжыггэх, псаоуи кьэнаггэх, джы кьызынэсыггэми зыфэрэзэжыкьыи шыIэхэри ахэ-тых. Ау ац фэдэ «шьхьэфэ-лушыггэр» шиггэзэыйи, шIошэ-хьуныггэ пытэм, шыпкьаггэм янэпэплэу хьадэггур Меркицкэ Рэщыдэ ыштаггэ, Iыхьужыкьым илIыхужышхэу кьэнаггэу непи кьытхэт. ТишIэжэ нахь дгьэлэ-шыным, лэпкьэ напэр кьэзы-хьумэзэ зыпсэ зытыггэхэм яфэшшэу уасэ афэтшIыным кьыфэдэ Рэщыдэ зэрэзэIуа-ггэр. Лэжэанхэм, Iлужхэм язэ-пхыныггэ пыгэ зыхьукIэ, шIум фэ-лэжыаггэи, ер зезыхьаггэри зэхэкIухьаштхэп, зэхэкIокIэ-штхэп. Джащыггум шьхьадж кьылыжыггэм елпыгыггэу уасэу хэтI фашIырэм зэфаггэ хэлэ хьушч.

ШЬХЬЭЛЭХЬО Абу.

ФУТБОЛ. КИМЭФЭ ЕШІЭГҮХЭР

Япчъагъэ хэхъо, яешІакІи...

Мыекѳуапэ футболимкІэ изэлүхыгъэ кІымэфэ зэнэ-кѳокѳу хэлэжъэрэ командэхэм апэрэ ешІэгүхэр ялагъэх. Купищэу гошгыгъэху зэлүкІэгүхэр Мыекѳуапэрэ Мыекѳопэ районимрэ ащэкІох. Астрахань, Ростов-на-Дону, Краснодар, Ставрополь краим, Сыбыр, Къэрэ-щэе-Щэрджэсым, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Ермэлхьаблэ, Адыгеим ирайонхэм, нэмыкІхэм къарыкІыгъэ футболистхэр зэлүкІэгүхэм ащытэлэзгүх.

— Командэ 65-рэ эдешІэ, — кѳеІуатэ зэнэкѳокѳум исудья шъхьаІэу Пэнэшъу Мыхъамодэ. — Апшъэрэ купым команди 9, ятІонэрэм 18, ящэнэрэм 38-рэ ащызэлэкІэх. Командэ 18-р купитІоу, 36-р купищэу гошгыгъэх. ЕшІапІэхэр зэтэгъэпсыхьагъэх. ЗэлүкІэгүмэ ахэлэжъэхэрэр Іэгуаохэм, спорт шъуашэхэм ащыкІэхэрэп.

Апшъэрэ купым хэтхэм яапэрэ ешІэгүхэм яплъыгъэх Мыекѳуапэ иадминистрације ипашэу Михаил Черниченкэр, АР-м и Парламент идепутатэу Къулэ Аскэрбий, Блэгъожъ Хьазрэт, Правительствэм хэтхэр. Мыекѳуапэ иадминистрације физкультурэмкІэ ыкІи спортымкІэ икомитет ипашэу Сергей Двойниковым зэрилгытэрэмкІэ, рэхъатныгъэр полицием икѳулыкѳушІэмэ дэгъоу кѳаухъумэ, спортыр зикІасэхэм языгъэпсѳыгъо уахътэ гъэшІэгъонэу агъакІо. Стадионэу «Юностым» ыпашъхъэ шхэпІэ цІыкІу кышчызэлүахыгъэ футболистмэ ешІэкІэшІу кыагъэ-лэагъо.

Апшъэрэ купыр

1. «Чыгушъхъ» — «Мыекѳуапэ-Инвест» — 2:1.

«Мыекѳуапэ-Инвестым» ифутболистэу Ащыбэкѳо Мурат кѳэлапчъэм Іэгуаор дахэу дидзагъ, ау теклоныгъэр кыдзэзыхы зышІоигъомкІэ ар мэкІаІоу шытыгъ. ЕшІэгүр зыщаухыным Александр Нартиковым кѳэлапчъэм ыкІыб фэгъзагъэу шъхъэкІэ Іэгуаом еуи, хъагъэм ридзагъ, «Чыгушъхъэм» 2:1-у теклоныгъэр кыдихыгъ.

«Мыекѳуапэ» — «Ошъутен» — 4:2.

«Мыекѳуапэм» щешІэхэрэ А. Сторожук, М. Деменкэм, ар

зэгорэм «Спартак» Москва щешІэштыгъ, В. Шаховым, М. Шевченкэм зэрызэ «Ошъутенэм» икѳэлапчъэ Іэгуаор дадзагъ. «Ошъутенэр» дэу ешІагъэп. Пчъагъэр 3:2-у шытыгъ, И. Киселевым тІогъогъо хъагъэм Іэгуаор ридзагъ. ЗэлүкІэгүр кІухым зыщыфэкІоным И. Ки-

гъэхэр: А. Гъонэжыкѳу, Д. Шэуджэн, И. Сарксян, С. Кисьян. МКѳТУ-м икѳэлапчъэ Іэгуаор дэзыдзагъэр — Р. Хьабэчыр.

«Щагъдый» — «Улап» — 6:0.

Р. Такълым, В. Балабановым тІорытІо, В. Кузнецовым, И. Жегулиным зэрызэ хъагъэм Іэгуаор радзагъ. Улапэхэм яешІакІэ хагъэхъонэу тащэгугъы. Урысыем изэнэкѳокѳу хэлэжъэрэ футболистхэр «Щагъдым» щешІэх, командэм гъэхъагъэ ышІын ылтэ-кІышт.

ЯтІонэрэ купыр

УВД — «Звезда» — 2:0, «Картонтара» — «Делотехника» — 5:3, «Газпром» — «Джокер» — 6:2, МГГТК — «Нарт» — 6:1, МГТУ-2 — «Фышт» — 3:1, «Кавказ» — «Спортмастер-2» — 2:1, «Лавина» — «Ханскэр» — 2:2, «Динамо» — МСПУ — 2:3.

Зичэзыу ешІэгүхэр тыгъэгъа-зэм и 1 — 2-м ялэштых. Апшъэрэ купым тхъаумафэм щызэлүкІэштхэр:

«Ошъутен» — «Щагъдый» «Урожай» — «Чыгушъхъ» «Радуга» — «Мыекѳуапэ» «Мыекѳуапэ-Инвест» — МКѳТУ.

ЕшІэгүхэр стадионэу «Юностым» щыкІоштых.

Сурэтым итыр: **«Чыгушъхъэр» «Мыекѳуапэ-Инвестым» дешІэ. М. Ащыбэкѳомрэ К. Тхьаркѳуахъомрэ Іэгуаом лъэчъэх.**

БАСКЕТБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЭУ «Б»-р

С. Ивановыр зэремышІэрэр кѳытэгүао

«Динамо-МГТУ» Мыекѳуапэ — «Согдиана-СКИФ» Воронеж — 79:92 (22:27, 17:25, 20:18, 20:22).

Шэкогум и 24-м Мыекѳуапэ щызэдешІагъэх. Зезыщагъэхэр: В. Воронин, А. Стрельченко, В. Жак — Ростов-на-Дону.

«Динамо-МГТУ»: Гапошин — 7, Хмара — 7, Степанов — 12, Хьакъун — 17, Воротников — 15, Тусиков — 13, Чураев — 0, Зеленский — 6, Лундако — 0, Милютин — 0, Севостьянов — 2.

Воронеж икомандэ илээс заулэ хъугъэу дэгъоу щешІэх, ялэпІэ-сэныгъэкІэ кѳахъшых К. Бреевыр, В. Рогачевыр, нэмыкІхэри. Бысымхэм теклоныгъэр кыдахынэу гугъэ ялагъэп. «Динамо-МГТУ»-м итренер шъхьаІэу Андрей Синельниковым ар кыдилыты, спортсмен ныбжыкІэхэр ригъэшІагъэх, яухъазырыныгъэ хагъэхъоным фэшІа амалышІухэр аритыгъэх. Очкоуищ дзыгъохэр агъэцакІэхэзэ Хьа-

кѳунэ Руслъанрэ Сергей Воротниковымрэ гъогъгъу щырыщэ хъагъэм Іэгуаор рагъэфагъ. АщкІэ уащытхъу хъушт, ау теклоныгъэр кыдахыным пае ар мэкІаІо.

ЯтІонэрэ зэлүкІэгүр

«Динамо-МГТУ» — «Согдиана-СКИФ» — 72:86

(24:18, 15:17, 15:22, 21:29). Шэкогум и 25-м Мыекѳуапэ щызэдешІагъэх. «Динамо-МГТУ»: Зеленский — 6, Гапошин — 4, Степанов — 10, Хьакъун — 16, Воротников — 2, Тусиков — 11, Чураев — 1, Лундако — 4, Хмара — 16, Блэгъожъ — 0, Милютин — 2, Севостьянов — 0.

ЯтІонэрэ ешІэгүр тиспортсменхэм кѳахъын альэкІыштэу

кѳытщыхъуштыгъ. Арэу шытыгъэми, зэлүкІэгүм иаужырэ такъикѳи 10 хъакІэмэ ешІакІэу кыщагъэлэгъуагъэм щысэ тепхын фэагъэ. Опыт зиІэхэм зэхэ-щэн Іофыгъохэр дэгъоу агъэцакІэх. Адыгеим ибаскетболист цІэрыІоу Сергей Ивановыр ешІэгүхэм ахэлэжъагъэп, ар зэлэзыхъун спортсмен тиІэп. ТиныбжыкІэхэр ащ фэдэ ешІэгү кыинхэм афэхъазырхэп.

«Динамо-МГТУ»-р тыгъэгъа-зэм и 4 — 5-м Щэрджэскалэ икомандэу «Эльбрусым» Мыекѳуапэ щыІүкІэшт.

Зэхэзыщагъэхэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкѳ ІофхэмкІэ, ІэкІыб кѳэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкѳэгүхэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи кѳэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаІэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхьаІэр

иапэрэ гуадзэр
МЭЩІЛЭКЪО Саид

ПшъэдэжкІыжъ зыхъырэ секретарыр

НЭПШІЭКЪУЙ Заур

Редакциер зыдэшыІэр:

385000,
кѳ. Мыекѳуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:

приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьаІэм иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэжкІыжъ зыхъырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэлорышІапІ, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кѳ. Мыекѳуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр

4167

Индексхэр

52161

52162

Зак. 3477

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр
Сыхъатыр 18.00

НэкІубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбий.